

Slutrapport från Energimyndighetens styrel-projekt

Åren 2004-2011

ER 2012:04

Böcker och rapporter utgivna av Statens
energimyndighet kan beställas via
www.energimyndigheten.se
Orderfax: 08-505 933 99
e-post: energimyndigheten@cm.se

© Statens energimyndighet

ER 2012:04

ISSN 1403-1892

Förord

Energimyndigheten har ett ansvar för att på ett övergripande strategiskt plan verka för en trygg energiförsörjning över hela energiområdet, utan att begränsa andra aktörers ansvar. I det övergripande ansvaret ligger att göra en avvägning mellan ekonomi, trygghet och miljö i enlighet med energipolitikens mål.

Energimyndigheten arbetar för att samhället ska kunna förebygga och hantera konsekvenser av bland annat elavbrott, effektbrist, elenergi- och avbrott i värmeförsörjning, avbrott i gasleveranser, drivmedelsbrist och störningar i den globala oljeförsörjningen.

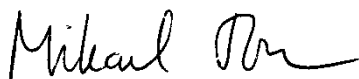
Med utgångspunkt i detta och tidigare gjorda definitioner av begreppet ”trygg energiförsörjning” förstås att användarperspektivet är centralt: *”Energisystemets kapacitet, flexibilitet och robusthet att leverera energi i önskad omfattning i tid och rum enligt användarnas behov till en accepterad kostnad samt marknadens, offentlig sektors och användarnas samlade krishanteringsförmåga.”*¹

Utvecklingsprojektet Styrel – styrning av el till prioriterade användare – har pågått sedan 2004 och kan anses avslutat i sin nuvarande form genom den nationella planeringsomgång som genomförts under 2011. Överordnat Energimyndighetens ansvar för trygg energiförsörjning ligger det moderna samhällets behov av minskad sårbarhet inom alla områden, speciellt inom det som brukar kallas ”kritisk infrastruktur” där elförsörjningen måste ses som en av de mest kritiska.

Insikten om hur kritisk elförsörjning är i dagens samhälle har under utvecklingsprojektet Styrel tydligast materialiserats genom de drygt 12 500 persondagar som olika aktörer – främst kommuner, elnätsföretag och länsstyrelser – och i huvudsak på frivillig basis, har investerat i att identifiera och prioritera samhällsviktiga elanvändare över hela landet. Ett resultat vars like är svårt att finna och som har mycket stort värde för trygg energiförsörjning och svensk krisberedskap.

I denna rapport redovisas en utvärdering av utvecklingsprojektets olika delar, identifierade med- och motgångar, och de övergripande resultat som har åstadkommit. Avslutningsvis ger rapporten även ett förslag på hur nyttan av utvecklingsprojektet kan tillvaratas – från 2012 och framåt.

Eskilstuna, januari 2012

Mikael Toll

Chef, enheten för trygg energiförsörjning

---

¹ Trygg energiförsörjning 2007 (ER 2008:07) samt Ansvar och roller för en trygg energiförsörjning – Energimyndighetens analys (ER2010:11)

Sammanfattning

Energimyndigheten har åren 2004 - 2011, på regeringens uppdrag, genomfört utvecklingsprojektet Styrel och tagit fram en planeringsprocess för styrning av el till prioriterade elanvändare vid elbrist. Bakgrunden till utvecklingsprojektet är att Energimyndigheten, flera olika utredningar och aktörer sedan länge tydligt har identifierat ett behov av regelverk och system för att kunna planera och genomföra prioriteringar mellan elanvändare i händelse av elbrist. Utvecklingsprojektet avslutades med en nationell planeringsomgång under 2011.

I föreliggande rapport redovisas den utvärdering som Energimyndigheten gjort 2011 av utvecklingsprojektet. Syftet med utvärderingen är dels att säkerställa lärdomar utifrån genomfört arbete och dels att föreslå hur dessa lärdomar kan utnyttjas i det framtida arbetet. Utvärderingen baseras främst på mycket omfattande enkäter och intervjuer med alla typer av aktörer som medverkat i utveckling, förberedelser och planering under 2010 och 2011.

Energimyndigheten lämnade 2007² ett förslag till planeringsprocess och reglering av hur styrning av el till prioriterade elanvändare skulle kunna ske. Det innebar att centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner skulle identifiera och prioritera samhällsviktiga elanvändare och att länsstyrelser och kommuner i samverkan med elnätsföretagen skulle planera i vilken ordning elledningar skulle kopplas från vid elbrist. Regeringen gav därefter Energimyndigheten i uppdrag att under 2008 - 2009 genomföra försök i kommuner och län, under 2010 göra förberedelser inför en första nationell planeringsomgång 2011 och stödja aktörernas arbete under denna. Statsmakternas reglering, genom ändring av ellagen, m.m. och införande av en ny förordning³, genomfördes under delar av 2011. Att regleringen i lag och förordning inte varit helt genomförd innan planeringsarbetet påbörjades 2011 har skapat vissa mindre problem av främst praktisk natur.

Resultaten av utvärderingen visar att Styrel är en i stort väl fungerande planeringsprocess med god förankring hos berörda aktörer. Den har utvecklats helt efter de organisatoriska och andra principer som gäller för dagens krisberedskap. Styrel är den första nationellt övergripande planeringsprocess som baseras på och genomförts enligt dessa nya principer och strukturer och som omfattar alla samhällsnivåer (central, regional, lokal) samt såväl privata som offentliga aktörer.

Planeringsprocessen som genomfördes 2011 har överlag givit goda resultat, processens struktur och metoder kan och bör därför bibehållas. Mycket tack vare ett starkt och underifrån kommande engagemang, byggt nästan uteslutande på frivillig basis, har ett arbete för att stärka svensk krisberedskap på ett unikt och

---

2 Rapport ER 2007:38, Prioritering av elanvändare vid elbrist – Slutrapport från Energimyndighetens Styrel-projekt åren 2004-2007.

³ Förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare.

tidigare oprövat sätt kunnat planeras och genomföras. Styrel har, runt om i landet, genererat ett omfattande intresse och en ökad kompetens för att säkerställa funktionen hos samhällsviktig verksamhet vid olika kriser, inte enbart vid elbrist. Planeringen har varit resurskrävande, men samtidigt givit en mängd olika spin-off-effekter. Bland dessa kan t.ex. nämnas ett helt nytt och konkret underlag för risk- och sårbarhetsanalyser och etableringen av en nära samverkan mellan kommuner, länsstyrelser och elnätsföretag. Kostnaden för planeringsarbetet under 2011 beräknas vara cirka 62 MSEK, vilket överensstämmer med Energimyndighetens bedömningar från 2007 (64 MSEK), men överstiger den bedömning som gjordes efter genomförda kommun- och länsförsök 2009 (55 MSEK).

Utvärderingen visar att det stöd som Energimyndigheten lämnat till främst länsstyrelser, kommuner och elnätsföretag har överlag bedömts som bra och värdefullt. De länsvisa utbildningar som genomfördes 2010 anses av en stor majoritet ha gett ett bra eller mycket bra stöd och man anser att utbildningar bör hållas även vid framtida revideringar av planeringen. Handboken för Styrel anses, tillsammans med utbildningarna, vara det stöd som varit mest värdefullt och i stort sett samtliga önskar en handbok även vid nästa planeringsomgång. Den webbaserade utbildning som tagits fram har inte använts i någon större utsträckning, men anses ändå behöva finnas kvar i framtiden. Det nätverk av erfarna personer som fanns för att stödja län, kommuner och elnätsföretag aktörerna i planeringsarbetet har använts av drygt hälften av de svarande och anses ha utgjort ett bra eller mycket bra stöd. Även detta bör finnas i framtiden. För att underlätta och effektivisera aktörernas arbete tog Energimyndigheten fram mallar i Excel-format. Dessa har bedömts som nödvändiga och hälften av respondenterna anser att mallarna utgjort ett bra eller mycket bra stöd. Viss kritik har riktats mot att det varit svårt att hantera mallarna och att det varit besvärande att mallarna justerats under planeringsprocessens gång.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) tog, i samverkan med Energimyndigheten och Svenska kraftnät (SvK), fram ett inriktningsdokument för samhällsviktig verksamhet. En stor majoritet av de svarande anser att det varit ett bra eller mycket bra stöd. Men flera av aktörerna efterlyser tydligare direktiv från centralt håll om vilka verksamheter som ingår i olika prioriteringsklasser samt stöd till arbetet med informationssäkerhet och sekretesshantering.

Energimyndigheten hemställde hos myndigheter med ett särskilt ansvar för krisberedskapen och Försvarsmakten om att de skulle lämna underlag för länsstyrelsernas prioriteringsarbete. Det inlämnade underlaget har av länsstyrelserna bedömts vara av varierande kvalitet. Arbetet har också påvisat vissa fundamentala svagheter, t.ex. svårigheter för centrala myndigheter att definiera sitt ansvarsområde inom krisberedskap. Det är vidare uppenbart att det inte räcker med att de myndigheter som har ett särskilt ansvar för krisberedskapen lämnar underlag då detta exkluderar många samhällsviktiga aktörer som t.ex. Regeringskansliet, Kriminalvården och Åklagarmyndigheten.

För det framtida planeringsarbetet visar också utvärderingen att det behövs en fortsatt utveckling av processer, organisation, system och kultur för att institutionalisera Styrel-arbetet. Målet bör vara att Styrel blir en kontinuerlig, välfungerande och självförbättrande rutin och då behöver främst följande problemområden beaktas i vidareutvecklingen:

- Resultaten av planeringsarbetet är nu utspritt på alla landets kommuner, länsstyrelser och elnätsföretag. Underlaget innefattar vidare mycket men inte all samhällsviktig verksamhet och är dessutom inte helt homogent på grund av olika tolkningar av vad som är samhällsviktigt. Ambitionen vad gäller detaljeringsgrad och beroendeanalyser är inte helt samordnad. Vidare åldras underlaget för var dag som går.
- Incitamenten för fortsatt deltagande av berörda aktörer har bara delvis klargjorts under det genomförda utvecklingsprojektet. Några av de viktigaste aktörerna, kommunerna samt centrala myndigheter, har endast i ringa omfattning fått starkare drivkrafter.
- Energimyndigheten, SvK och MSB har ännu inte har utvecklat tydliga och samstämmiga målsättningar rörande vem, vad, hur och när det framtagna underlaget ska kompletteras, underhållas eller revideras.

Genom att beakta dessa lärdomar och genom att i vidareutvecklingen säkerställa att alla aspekter – *process-system-organisation-kultur* – adresseras så finns det mycket goda förutsättningar för att institutionalisera utvecklingsprojektet Styrel och dettas gagn för krisberedskapen i landet i allmänhet och för hanteringen av elbristsituationer i synnerhet.

Innehåll

Sammanfattning	5
Innehåll	9
1 Inledning	11
1.1 Bakgrund till Styrel.....	11
1.2 Utvärderingsmetod	13
2 Utredningar och försök 2004-2009	15
2.1 Analys och slutsatser	17
3 Att förbereda Sverige för Styrel – 2010	19
3.1 Länsvisa utbildningar.....	19
3.2 Handbok för Styrel	21
3.3 Samverkan med centrala myndigheter.....	22
3.4 Elnätsföretagens förutsättningar	23
3.5 Webbaserad utbildning om Styrel	23
3.6 Nätverk för Styrel	23
3.7 MSB:s inriktningsdokument.....	24
3.8 Mallar.....	25
3.9 Övriga informationsinsatser	26
3.10 Central referensgrupp för Styrel	26
3.11 Analys och slutsatser	27
4 Styrels planeringsprocess 2011	31
4.1 Författningsändringar under 2011	31
4.2 Information och annat stödjande arbete.....	31
4.3 Planeringsprocessens åtta steg.....	32
4.4 Sammanfattande slutsatser	46
5 Styrel och den svenska krisberedskapen	49
5.1 Styrel bygger på krisberedskapens grundläggande principer och ansvar.....	49
5.2 Privat-offentlig samverkan	52
5.3 Kontinuitetshantering	52
5.4 Analys och slutsatser	53
6 Framtida utveckling av Styrel	55
6.1 Bakgrund.....	55
6.2 Utmaningar	55
6.3 Utvecklingsområden	56
Bilagor	62

Bilaga 1 – Genomförda intervjuer	62
Bilaga 2 – Prioritetsklasserna.....	64
Bilaga 3 – Resultat från webbenkäten.....	65
Bilaga 4 – Kostnadsberäkning för arbetet under 2011	70
Bilaga 5 – Läs mer om Styrel.....	72

1 Inledning

Under 2011 har den första planeringsomgången genomförts i syfte att skapa en förmåga att styra el till prioriterade användare vid elbristsituationer. I regeringens regleringsbrev för Energimyndigheten 2011 anges bl.a. att myndigheten särskilt ska följa upp de metoder som används för Styrel-planeringen och för länsstyrelsernas framtagande av beslutsunderlag. Med anledning av detta har Energimyndigheten genomfört en utvärdering för att ta tillvara på erfarenheter och dra slutsatser för framtida arbete med Styrel samt krisberedskap i allmänhet, trygg energiförsörjning och privat-offentlig samverkan. I denna rapport sammanfattas utvärderingen, belyses samlade erfarenheter från Styrel och dras slutsatser för framtida arbete.

Under 2010 och 2011 har, med några få undantag, alla länsstyrelser, kommuner och elnätsföretag samt ett stort antal myndigheter och landsting, varit involverade i arbetet med Styrel. Det arbete som genomförts bygger på ett utvecklingsprojekt, under ledning av Energimyndigheten och på uppdrag av regeringen, som pågått sedan 2004. Utvecklingsprojektet har nu slutförts och den första planeringsomgången har genomförts.

Utvärderingen bygger främst på återkoppling från de aktörer som varit inblandade i utveckling och genomförande av Styrels planeringsprocess. Den tar sin utgångspunkt i de studier som genomfördes under åren 2004-2007, kommun- och länsförsök 2008-2009 och hur Energimyndigheten och andra myndigheter arbetade under 2010 med att förbereda Styrel-arbetet 2011. Men även myndighetens egna observationer samt andra synpunkter som inkommit under eller efter planeringsprocessens gång har använts i utvärderingen. Utvärderingens fokus ligger på den under 2011 genomförda planeringsomgången samt på vilka lärdomar som kan dras inför kommande planeringsomgångar.

1.1 Bakgrund till Styrel

Energimyndigheten verkar inom olika samhällssektorer för att skapa goda villkor för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning.

I ”Hot- och riskutredningen” (SOU 1995:19) föreslogs att ett regelverk för prioriteringar mellan elanvändare bör tas fram, men regeringen lämnade inte något förslag i frågan. Sommaren 1999 beslutade dock regeringen att tillsätta en utredning för att analysera och föreslå principer för att åstadkomma en bättre helhetssyn när det gäller planeringen för civilt försvar och beredskap mot svåra störningar i fred. Utredningen, som antog namnet ”Sårbarhets- och säkerhetsutredningen”, lämnade sitt huvudbetänkande ”Säkerhet i ny tid” (SOU 2001:41) i maj 2001. I betänkandet föreslogs en ändring i ellagen med möjligheter att fastställa prioritetsordningar vid leverans av el. Mot bl.a. denna bakgrund gavs

Energimyndigheten 2004 i uppdrag av regeringen att utreda möjligheterna att utveckla och införa ett system för styrning av el till samhällsviktiga användare vid kortsiktig elbrist – arbetet under åren 2004 till 2010 belyses ingående i avsnitt 2 nedan.

Det är Svenska Kraftnät (SvK) som har systemansvaret för landets elsystem och ska därmed se till att en ständig balans mellan elproduktion och elanvändning upprätthålls. Om efterfrågan på el är större än tillgången rubbas denna balans och då kan landet drabbas av elbrist och i värsta fall kan hela eller stora delar av elförsörjningen kollapsa. För att motverka denna situation och återställa balansen kan SvK beordra elnätsföretagen att koppla från elanvändare genom en så kallad manuell förbrukningsfrånkoppling (MFK). MFK har hittills förberetts för att genomföras på regionnätetsnivå, vilket innebär att *alla* elanvändare inom stora geografiska områden frånkopplas, utan hänsyn till vilken betydelse de har för liv, hälsa och samhällets funktionalitet. Under de senaste tio åren har SvK varit nära att beordra sådan frånkoppling vid ett antal tillfällen, senast i början av januari 2010. En MFK har dock hittills inte genomförts.

Energimyndighetens uppdrag att utreda, utveckla och införa Styrel baseras på regeringens uppfattning att konsekvenserna för människa, miljö, egendom och samhällets funktionalitet blir oacceptabla om samhällsviktiga elanvändare kopplas från i händelse av elbrist. Den normalt gällande principen om att alla har lika stor rätt till el får, i en elbristsituation, således ge vika för principen att samhällsviktig verksamhet ska prioriteras. Detta har lett till en ändring i ellagen⁴, som trädde i kraft den 1 juli 2011, till en ny förordning om Styrel⁵ samt till ändringar i förordningen om systemansvaret för el⁶. Vidare pågår en revision av SvK:s föreskrifter för elnätsföretagen om MFK.

Styrel bygger på att kommuner, länsstyrelser och centrala myndigheter, identifierar samhällsviktiga elanvändare och planerar för hur elanvändare ska kunna prioriteras vid en elbrist. För att kunna genomföra detta behöver frånkopplingar kunna ske på lokalnätetsnivå och inte som tidigare på regionnätetsnivå. Detta innebär dels att samhällsviktiga elanvändare måste kunna identifieras ner på enskild elmätarnivå och dels att elnätsföretagen måste göra en planering för frånkoppling av enskilda elledningar på lokalnätetsnivå.

Vart fjärde år ska Energimyndigheten, enligt gällande förordning, ta initiativ till planeringsarbetet för att uppdatera planeringsunderlaget. Länsstyrelserna initierar och leder därefter arbetet i respektive län. Kommunerna identifierar och prioriterar enskilda elanvändare och elnätsföretagen klarlägger de tekniska möjligheterna att prioritera och rangordnar elledningarna. Länsstyrelserna sammanställer slutligen de beslutsunderlag som ska ligga till grund, dels för elnätsföretagens detaljplanering och dels för SvK:s beslut om en eventuell frånkoppling i en kortsiktig elbristsituation. Vid behov, t.ex. vid betydande

---

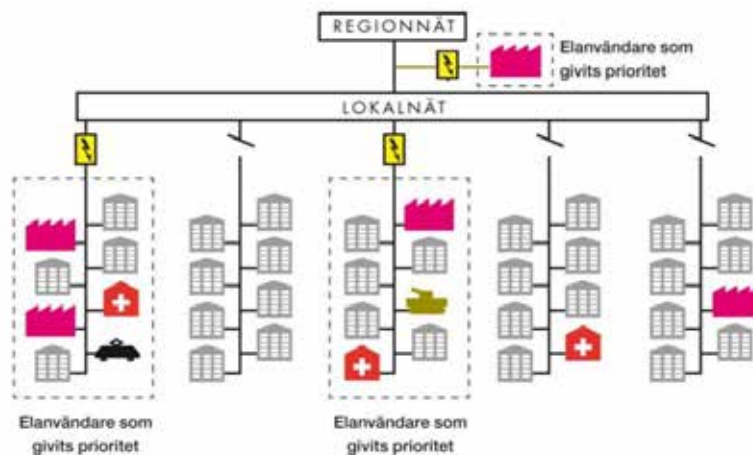
⁴ Ellag (1997:857).

⁵ Förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare.

⁶ Förordning (1994:1806) om systemansvaret för el.

förändringar av elnäten eller samhällsviktig verksamhet, får underlaget även revideras mellan planeringsomgångarna.

Hur ett resultat av genomförd planering kan se ut illustreras i figur 1 nedan. Regionnätet på bilden matar ett lokalnät vars olika elledning har prioriterats utifrån vilka samhällsviktiga objekt som ligger på dem. Vid en elbristsituation kommer de lägst rangordnade elledningarna att kopplas från före de andra elledningarna.

Figur 1 Frånkoppling i enlighet med Styrel.

1.2 Utvärderingsmetod

Som nämnts ovan bygger utvärderingen, utöver tidigare befintligt material, även på återkoppling från de olika aktörer som varit inblandade i Styrels planeringsprocess⁷. Dessa synpunkter har inhämtats på följande sätt:

- Centrala myndigheter: Medverkande centrala myndigheter har givits möjlighet att antingen bli intervjuade eller inkomma med skriftliga synpunkter. Totalt har nio centrala myndigheter bidragit med sin syn på planeringsprocessen.
- Länsstyrelser: Projektledarna vid samtliga länsstyrelser har intervjuats. Detta har antingen skett via telefon eller genom personliga möten.
- Landsting: Projektledarna vid fyra landsting har intervjuats.
- Kommuner: En webbenkät har distribuerats till samtliga av landets kommuner. Totalt har 228 kommunrepresentanter, från 185 av landets 290 kommuner, svarat. Detta motsvarar ca. 64 procent av samtliga kommuner. Fördjupade intervjuer har dessutom genomförts med Stockholms stad, Göteborg stad och Malmö stad samt ytterligare sex kommuner.
- Elnätsföretag: Projektledarna vid elnätsföretagen Fortum, Vattenfall och E.ON samt ytterligare tre elnätsföretag har intervjuats.

Svarsfrekvensen är god och möjliggör att generella slutsatser kan dras. Det är dock av vikt att notera att de påståenden som görs kring landets kommuner bygger

⁷ Bilaga 1- Genomförda intervjuer

på de enkätsvar från kommunrepresentanterna som inkommit och de intervjuer som genomförts. Detta förbehåll gäller även för de slutsatser som dras för centrala myndigheter, landsting och elnätsföretag.

Likt Energimyndigheten har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) haft i uppdrag att stödja och följa upp Styrels planeringsarbete. För att inte belasta de olika aktörerna för mycket har ett nära samarbete och samverkan mellan myndigheterna varit nödvändigt. Detta har bl.a. inneburit att webbenkäten och merparten av intervjuerna genomförts gemensamt. Därefter har myndigheterna analyserat insamlat material utifrån respektive myndighets uppdrag och ansvarsområde.

2 Utredningar och försök 2004-2009

Utvecklingen av Styrel påbörjades när den civila beredskapen för högsta beredskap (krig) omvandlades till krisberedskap för fredstida extraordinära händelser. I utvecklingen av Styrel beaktades redan inledningsvis de grundläggande principer som statsmakterna var på väg att lägga fast för krisberedskapen (ansvarsprincipen, närhetsprincipen och likhetsprincipen). Härutöver genomfördes utredningen med ett tydligt underifrånperspektiv, vilket också är grundläggande inom krisberedskapen⁸. Detta innebar att det nya systemet skulle baseras på användarnas behov, att det är samhällets normala verksamhet som ska vara utgångspunkt för åtgärder och att planeringen skulle genomföras på lokal nivå och vid behov kompletteras med på regional och central nivå. Styrel har därigenom blivit den första nationellt övergripande planeringsprocess som baseras på och genomförs enligt dessa nya principer och strukturer och som omfattar alla samhällsnivåer (lokal, regional, central) samt såväl privata som offentliga aktörer.

Under 2001 - 2004 bedrev Energimyndigheten, på regeringens uppdrag, ett projekt för utveckling av en helhetssyn för elförsörjningens säkerhet och beredskap (HEL-projektet). Ett av resultaten var ett förslag som lämnades till regeringen 2003 om att utveckla möjligheter att styra elanvändningen till samhällsviktiga elanvändare för att trygga samhällsviktig verksamhet och livsnödvändig försörjning vid elbrist.

I regleringsbrevet för 2004 fick Energimyndigheten uppdraget av regeringen att ”belysa frågan om att skapa möjligheter för att styra knappa eltillgångar till prioriterade användare utifrån ett tekniskt och juridiskt perspektiv”. Resultatet redovisades den 1 november 2004 i förstudien *Styrning av el till prioriterade användare* och året därpå fick Energimyndigheten uppdraget att i samverkan med SvK och andra berörda myndigheter gå vidare i arbetet. Uppdraget redovisades 2007 med rapporten *Prioritering av elanvändare vid elbrist – Slutrapport från Energimyndighetens Styrel-projekt åren 2004-2007*.

2004 bildades en referensgrupp för att lämna synpunkter på arbetet, identifiera möjligheter till stöd, tydliggöra roller och ansvar för viktiga aktörer samt initiera kompletterande arbete. I referensgruppen ingick bl.a. representanter för Sveriges kommuner och landsting (SKL), SvK, Krisberedskapsmyndigheten (KBM)/ MSB, Energimarknadsinspektionen (EI), Svensk Energi, Svenskt Näringsliv och länsstyrelser. Denna referensgrupp kom att utgöra en viktig del i utvecklingsarbetet och avvecklades i november 2011 då utvecklingsprojektet avslutades.

I den rapport som lämnades till regeringen 2007 konstaterades att det bl.a. krävdes ändringar i ellagen för att möjliggöra prioritering av elanvändare. Vidare lämnades förslag till planeringsprocess, prioritetsklasser, beslutsordning och fortsatt arbete. I regleringsbrevet för 2008 gav regeringen uppdrag åt Energi-

---

⁸ Prop. 2005/06:133 ”Samverkan i kris – för ett säkrare samhälle”, sida 104.

myndigheten att fortsätta arbetet och genomföra regionala försök och andra förberedande åtgärder så att en första landsomfattande planeringsomgång skulle kunna genomföras under 2011. Under 2008 genomfördes lokala försök i åtta kommuner⁹ för att pröva planeringsprocessen, identifiera oklarheter och problem, dra slutsatser om enklast möjliga planeringsprocess och göra kostnadsberäkningar. Vidare skulle behovet av kompetens och kunskap hos olika aktörer samt behov av inriktning och metodstöd från central och regional nivå klargöras i försöken.

Arbetet som genomfördes under 2008 delredovisades för regeringen den 1 januari 2009. I denna redovisning beskrevs även de insatser som behövde genomföras inom Regeringskansliet och berörda myndigheter för att förbereda en nationell lansering 2011.

För att vidare testa och utveckla planeringsprocessen genomfördes under 2009 länsförsök i Blekinge, Dalarna och Skåne län. Försöken skulle också skapa ytterligare kunskap om länsstyrelsernas och övriga aktörers roll i planeringsprocessen samt om vilka problem och/eller möjligheter som skulle kunna uppstå. Vidare skulle länsförsöken ge underlag för att finna lösningar på tidigare identifierade problem såsom definition av samhällsviktig verksamhet, kriterier för vilka elanvändare som ska ges prioritet, sekretess och säkerhetsskydd, olika sätt för beslut i kommun och elnätsföretag samt olika aggregeringsnivåer i beslutsunderlag. Som stöd för arbetet under länsförsöken utvecklades en första version av en handbok - *Styrelshandboken*.

Det primära syftet med kommun- och länsförsöken var således att praktiskt pröva förslaget på lokal och regional nivå, att vid behov föreslå förändringar i det tidigare lämnade förslaget samt att peka på behov av åtgärder på central nivå inför ett nationellt införande av systemet 2011. Rent konkret innebar detta att det före 2010 skulle finnas en rationell och förankrad planeringsprocess, med metodstöd, som prövats och utvecklats i kommuner och län samt att det under 2010 skulle tas fram ett inriktningsdokument som grund för identifiering av samhällsviktig verksamhet och prioritering av elanvändare. Vidare konstaterades att roller och ansvar för SvK, kommuner, elnätsföretag, länsstyrelser och andra myndigheter behövde regleras under 2010 – detta kom dock inte att bli klart förrän under 2011, något som delvis försvårade implementeringen av planeringsprocessen.

För att främst kommuner, elnätsföretag och länsstyrelser skulle få kompetens att under 2011 genomföra planeringsprocessen påbörjades under 2009 även ett arbete med att ta fram ett omfattande informations- och utbildningsmaterial. Denna process beskrivs närmare i avsnittet *Att förbereda Sverige för Styrel*.

Erfarenheterna från kommun- och länsförsöken och annan förberedande verksamhet presenterades för regeringen den 1 december 2009 i rapporten *Styrel: Prioritering av elanvändare vid elbrist, Slutrapport från Energi-myndighetens Styrel-projekt åren 2008-2009*. I denna rapport lämnade Energi-

---

⁹ Malmö, Karlskrona, Ludvika/Ljusnarsberg/Smedjebacken, Malå/Norsjö/Skellefteå

myndigheten också ett förslag till planeringsprocess. Följande slutsatser från rapporten kan särskilt lyftas fram, att:

- länsstyrelsernas planeringsunderlag om prioritering av elanvändare skulle omfatta elnät och inte län,
- kostnaderna för såväl införande som ett periodiskt vidmakthållande av processen skulle vara lägre än vad som tidigare beräknats,
- kommunerna, mot bakgrund av överenskommelsen om kommunernas uppgifter i samhällets krishanteringssystem, redan kunde sägas ha uppgiften att delta i Styrels planeringsprocess och att det inte krävdes någon ytterligare reglering,
- länsstyrelsernas roll att initiera, leda och samordna arbetet inom länet samt samverka med angränsande län, i enlighet med Styrel-utredningen, var mer arbetskrävande än vad som tidigare förutsetts,
- centrala myndigheter behövde lämna underlag till länsstyrelserna för prioritering av nationellt och internationellt viktiga objekt,
- det fanns ett tydligt behov av utbildning, genomförandestöd och kommunikation för att säkerställa en framgångsrik planering under 2011 i hela landet,
- förekomsten av ett antal synergieffekter för andra delar av krisberedskapen befastes.

2.1 Analys och slutsatser

Styrel har fram till slutet av 2011 varit ett utvecklingsprojekt som syftat till att utveckla och testa metoder och processer för en effektiv planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare vid fränkoppling av elanvändare vid elbrist. Utvecklingsprojektet har skapat ett fungerande system, med förankring hos berörda aktörer. Det har genomförts så att aktörer på alla nivåer på ett tidigt stadium involverats i utvecklingen, vilket bedöms vara en förutsättning för lyckat genomförande av ett projekt av Styrels komplexitetsgrad och storlek. Den försöksverksamhet som pågått under utvecklingsprojektet har varit en förutsättning för att säkerställa att de metoder som nu ligger till grund för det praktiska genomförandet är lämpliga.

Givetvis hade det varit önskvärt att utvecklingsarbetet hade slutförts i god tid före den nationella implementeringen under 2011 och en viss effektivitetsförlust uppstod som en följd av att så inte var fallet. Vidare kan det konstateras att all problematik med att t.ex. genomföra Styrel-planeringen i storstadskommunerna inte helt klarlagts under de 2008 och 2009 genomförda försöken.

Den övergripande tidsplaneringen för införandet av Styrel, med en nationell implementering av planeringsprocessen under 2011, syftande till att skapa ett färdigt underlag för MFK till 1 januari 2012, var i retrospektiv något för optimistisk. Främst kalendertiden för att säkerställa ändringar i lagar, förordningar och föreskrifter var alltför snålt tilltagen, så även i vissa fall behovet av att verksamhets- och resursplanera för det kommande arbetet lokalt, regionalt samt nationellt.

3 Att förbereda Sverige för Styrel – 2010

I regleringsbrevet för år 2010 fick Energimyndigheten i uppdrag att *"i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting, Svensk Energi, Affärsverket svenska kraftnät, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och andra berörda myndigheter och aktörer, förbereda och genomföra utbildning av kommuner, länsstyrelser och elnätsföretag samt genomföra andra förberedande åtgärder så att en första landsomfattande planeringsomgång för prioritering av elanvändare i händelse av förutsedd eller plötsligt uppkommen kortsiktig elbrist"*. Under året anordnades i linje med regleringsbrevet ett 20-tal länsvisa utbildningar för främst representanter från länsstyrelser, kommuner och elnätsföretag.

Energimyndigheten hemställde också i maj 2010 om att centrala myndigheter med ett särskilt ansvar för krisberedskapen samt Försvarmakten skulle lämna underlag om nationellt och internationellt samhällsviktiga objekt till länsstyrelserna.

Därutöver genomfördes en studie av elnätsföretagens förutsättningar att delta i Styrel. I detta avsnitt redogörs huvudsakligen för dessa och övriga förberedelser inför genomförandet 2011.

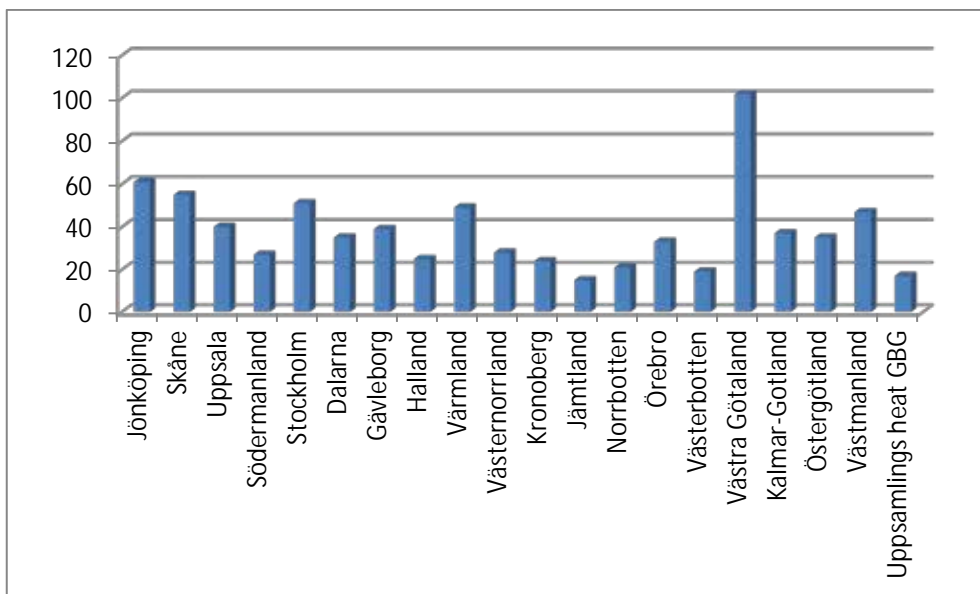
3.1 Länsvisa utbildningar

Erfarenheterna från kommun- och länsförsöken under åren 2008-2009 visade att

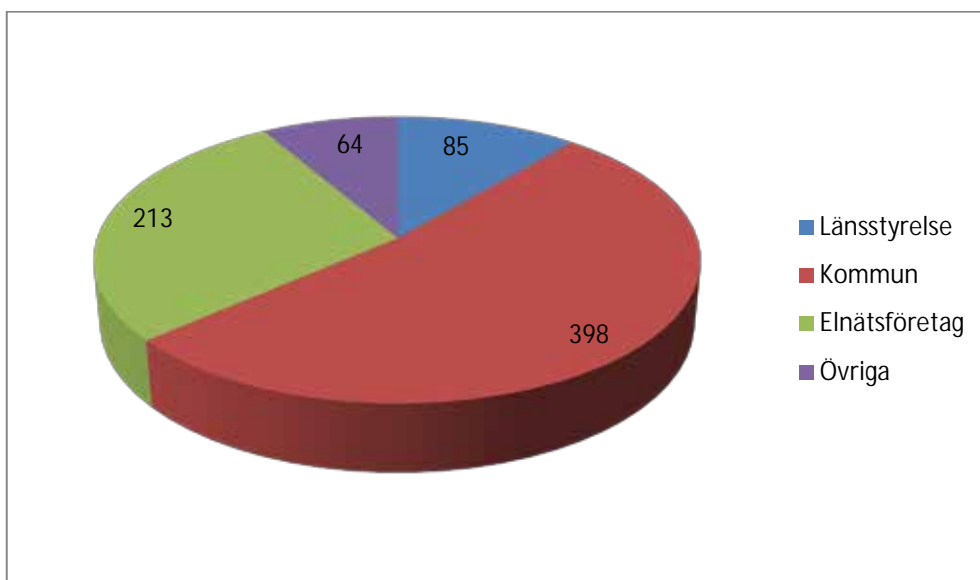
de som skulle genomföra planeringsarbetet inom Styrel behövde utbildas. De konkreta utbildningsbehoven identifierades genom en behovs- och målgruppsinventering. De personer som skulle delta i utbildningarna skulle också efter genomgången utbildning i sin tur kunna utbilda och ge information om Styrel till andra.

Utbildningen för länsstyrelse-, kommun- och elnätsföretagsrepresentanter planerades länsvis med länsstyrelsen som sammankallande eftersom länsstyrelsen skulle ha en ledande roll i den under 2011 kommande planeringen. Detta upplägg gav även en möjlighet att vid ett tillfälle samla alla aktörer som tillsammans skulle genomföra Styrel-planeringen i respektive län.

Utbildningen genomfördes vid 22 tillfällen på totalt 20 platser över hela landet. Dessutom genomfördes en uppsamlingsutbildning där deltagare från hela landet deltog. Totalt har 760 personer genomgått de länsvisa utbildningarna.

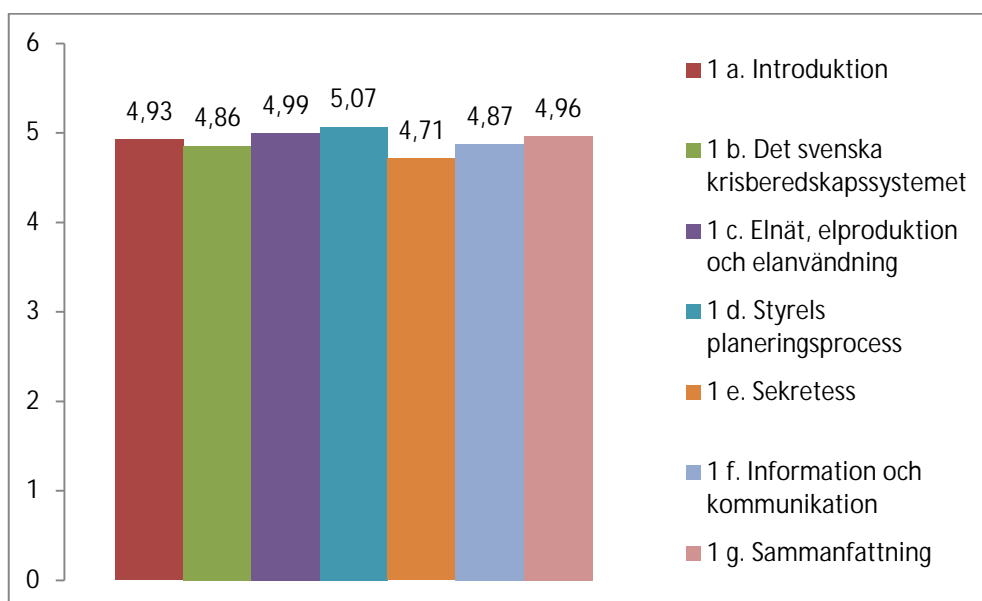
Diagram 1 Diagrammet visar antal utbildningsdeltagare per län.

Diagram 2 Diagrammet visar antal utbildningsdeltagare fördelat på de huvudsakliga deltagarkategorier.

Utbildningen innehöll utbildningspass om det svenska krisberedskapssystemet, elnätet, elproduktion och elanvändning, samt Styrels planeringsprocess. Därutöver innehöll länsutbildningen pass om sekretess samt information och kommunikation. Utbildningen avslutades med att länsstyrelsen redogjorde för sin projektplan för planeringsarbetet i det egna länet.

Alla utbildningar utvärderades av deltagarna vid respektive utbildnings avslutande. Utvärderingarna (se nedan) visar att deltagarna genomgående var nöjda med utbildningarna. De samlade resultaten av utvärderingarna redovisades för Energimyndigheten och Styrels referensgrupp.

Diagram 3 Diagrammet visar genomsnittsbetyg under hela utbildningsserien för respektive utbildningspass. Betygsskala: 1=Mycket dåligt, 2=Dåligt, 3=Mindre bra, 4= Godkänt, 5= Bra, 6=Mycket bra.

Den under hösten 2011 genomförda utvärderingen visar att de länsvisa utbildningarna har utgjort ett mycket gott stöd för arbetet med Styrel-planeringen. Två tredjedelar av de kommunrepresentanter som gick utbildningarna och som svarat på enkäten anser att de gav ett bra eller mycket bra stöd. Vidare anser 93 procent att utbildningarna bör tillhandahållas även vid framtida planeringsomgångar. Intervjuerna med länsstyrelserna ger samma bild, de länsvisa utbildningarna framhävs som bra även om en länsstyrelserepresentant menar att utbildningarna gav en bild av att Styrel var mer färdigutvecklat än vad det i själva verket var. Även representanter från elnätsföretagen har i intervjuerna i huvudsak lyft fram utbildningarna i positiva ordalag.

De länsvisa utbildningarna gav således ett väsentligt bidrag till arbetet med att förbereda Sverige för Styrel. I och med utbildningarna fick Energimyndigheten också möjlighet att möta en stor del av de personer som under år 2011 skulle komma att delta i Styrel-planeringen. De budskap och den information som Energimyndigheten ville förmedla blev tydligare och mer lättförståelig genom den interaktion som utbildningarna möjliggjorde. Vidare kunde de olika aktörerna visa på vilka frågor de själva förutsåg skulle bli de största utmaningarna i planeringen. Utifrån detta kunde Energimyndigheten löpande såväl justera de efterföljande utbildningarnas innehåll som anpassa informationsinsatserna.

3.2 Handbok för Styrel

Inför länsförsöken år 2009 tog Energimyndigheten fram *Handbok för Styrel* som hade syftet att på ett enkelt och tydligt sätt förklara planeringsarbetet för de länsstyrelser, kommuner och elnätsföretag som deltog i försöken. En av uppgifterna för deltagarna i länsförsöken var att utvärdera handboken som

underlag för Energimyndighetens utveckling av en ny utgåva inför den landsomfattande planeringsprocessen år 2011. De som deltog i länsförsöken var positiva till handboken men framförde bl.a. att Energimyndigheten också borde tillhandahålla mallar där identifierade samhällsviktiga objekt och elledningar kunde hanteras på ett enkelt sätt.

En reviderad handbok togs fram till januari 2010. Efter ytterligare revideringar, bl.a. mot bakgrund av Energimyndighetens och SvK:s ställningstagande i vissa frågor, utkom *Handbok för Styrel – Version 2010* i juli år 2010. Denna version av handboken trycktes i 1000 ex. och skickades ut till samtliga länsstyrelser och även till centrala myndigheter med ett särskilt ansvar för krisberedskapen. Den tillhandahölls också vid de länsvisa utbildningar som hölls under hösten 2010.

Efter slutliga justeringar, bl.a. med anledning av ändringar i lag, förordning och föreskrifter, gavs en ny version av handboken ut i april 2011. Dock krävde den samtidigt pågående utvecklingen av detaljer i planeringsprocessen att ytterligare information behövde ges till aktörerna. Detta gjordes löpande, och med start våren 2011, i form av nyhetsbrev.

Tillsammans med de länsvisa utbildningarna är handboken det verktyg som framstår som mest värdefullt och önskvärt enligt föreliggande utvärdering. Drygt tre fjärdedelar av de kommunala tjänstemän som använde handboken, och som har svarat på webbenkäten, anser att den har utgjort ett bra eller ett mycket bra stöd. I stort sett samtliga anser det önskvärt med en handbok även vid nästa planeringsomgång. Detta styrks även av vad som framkommit vid de fördjupande kommunintervjuerna samt i intervjuerna med länsstyrelser och elnätsföretag.

3.3 Samverkan med centrala myndigheter

Energimyndigheten hemställde i maj 2010 till centrala myndigheter med ett särskilt ansvar för krisberedskapen¹⁰, samt Försvarmakten, om att de senast den 15 januari 2011 skulle lämna underlag för länsstyrelsernas prioritering av samhällsviktiga elanvändare vid elbrist. Underlaget skulle innehålla samhällsviktiga verksamheter av nationell och internationell betydelse inom respektive myndighets ansvarsområde. Kort efter det att hemställan sänts ut informerade Energimyndigheten och MSB om Styrel för centrala myndigheter på bl.a. ett gemensamt möte för de olika samverkansområdena. Vidare anordnade Energimyndigheten i september 2010 ett särskilt möte för berörda myndigheter med syftet att diskutera och klarlägga frågor rörande Styrel-arbetet. Ett nytt möte hölls i februari 2011 för att följa upp hur det faktiska arbetet hade gått, samt likaledes i november 2011.

Föreliggande utvärdering visar att ett antal centrala myndigheter anser sig ha fått för kort tid på sig för att ta fram underlaget och att man inte hunnit göra en korrekt resursbedömning och planering för Styrel-arbetet. Vidare efterlyses i större utsträckning en tydligare direktkontakt med Energimyndigheten för allmänt stöd

---

¹⁰ Enligt förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap, 11 § 1p.

och inriktning. Temamöten har uppskattats som bra tillfällen för kommunikation med Energimyndigheten samt erfarenhetsutbyte med andra myndigheter.

3.4 Elnätsföretagens förutsättningar

Under 2010 genomförde Energimyndigheten studien *Elnätsföretagens förutsättningar*. Denna syftade dels till att klarlägga hur elnätsföretagen på ett optimalt sätt skulle kunna delta i Styrels planeringsprocess, dels till att förtydliga hur elnätsföretagen skulle kunna planera för och verkställa en fränkoppling samt vilka mandat, beslut och vilket stöd som behövdes för detta. Tolv intervjuer samt en workshop genomfördes under 2010 med ett urval elnätsföretag¹¹ där slutsatser från intervjuerna diskuterades och verifierades.

Sammanfattningsvis efterlyste elnätsföretagen en tydlig och enhetlig nationell inriktning avseende prioriteringsgrunder och planeringsrutiner samt enhetliga mallar för planeringsarbetet. Vidare framförde de större elnätsföretagen att de inte hade resurser att samverka direkt med alla enskilda kommuner och att de behövde upp till tre kalendermånader för att göra detaljerade fränkopplingsplaner utifrån beslutsunderlaget från länsstyrelserna. De mindre elnätsföretagen beräknade kunna klara av detta på några veckor. Elnätsföretagen konstaterade också att deras rutiner kring informationssäkerhet och sekretess torde vara tillräckliga för att kunna genomföra planeringsarbetet.

3.5 Webbaserad utbildning om Styrel

Energimyndigheten utvecklade, som ett komplement till handboken och de länsvisa utbildningarna, en webbaserad utbildning om Styrel. Denna riktade sig främst till personer som inte behövde, eller inte kunde få, samma grundliga utbildning som gavs vid de länsvisa utbildningarna. Den webbaserade utbildningen blev tillgänglig på Energimyndighetens hemsida i mars 2011.

Föreliggande utvärdering visar att 60 procent av de kommunala tjänstemän som svarat på webbenkäten inte har använt den webbaserade utbildningen. Av de som använt den anser knappt 25 procent att den utgjort ett bra eller mycket bra stöd medan en överväldigande majoritet anser att den varken utgjort bra eller dåligt stöd. Emellertid anser 60 procent av respondenterna inom kommunerna att det är önskvärt att den webbaserade utbildningen finns kvar för nästa planeringsomgång, d.v.s. fler än som faktiskt använt den. Även länsstyrelserna har i allt väsentligt haft samma uppfattning.

3.6 Nätverk för Styrel

För att stödja län, kommuner och elnätsföretag tog Energimyndigheten initiativ till bildandet av *Nätverk för Styrel*. Nätverket bestod av 21 representanter från län,

---

¹¹ Affärsverken Karlskrona, E.ON Elnät, Fortum Distribution, Göteborg Energi, Skellefteå Kraft Elnät, Svensk Energi, Vattenfall Eldistribution, VB Elnät

kommuner och elnätsföretag¹² som deltog i kommun- och länsförsöken och som därför hade praktiska erfarenheter av Styrel. Deltagarna i nätverket gavs bl.a. kompletterande information kring förändringar i planeringsprocessen, utvecklade verktyg m.m.

Varje län tilldelades tre nätverksrepresentanter med kompetens att stödja kommunerna, elnätsföretagen och länsstyrelsen i deras arbete. Respektive arbetsgrupp hos länsstyrelse, kommuner och elnätsföretag skulle samla på sig frågor som de sedan lyfte till nätverksrepresentanterna via länsstyrelsens projektledare. Nätverksrepresentanterna förväntades i huvudsak ge sitt stöd via e-post, telefon eller webbkonferenser, men inte delta vid fysiska möten. De skulle också vid behov söka stöd från Energimyndigheten för att besvara svårare frågor.

Föreliggande utvärdering visar att knappt 60 procent av de kommunala respondenterna har varit i kontakt med någon nätverksrepresentant. En majoritet av dessa har ansett att kontakten utgjort ett bra eller mycket bra stöd. 75 procent anser att nätverket är ett stöd som bör finnas även i nästa planeringsomgång. Intervjuerna med länsstyrelsernas projektledare styrker denna bild.

För Energimyndigheten har nätverket också varit värdefullt genom att myndigheten fått en god inblick i hur förberedelser och arbete fortlöpte och vilka frågor som uppfattades som stötestenar. Energimyndigheten kunde även använda sig av nätverket som informell remissinstans för att pröva förslag och idéer kring informationsinsatser och stödmaterial.

Sammanfattningsvis kan konstateras att nätverket har utnyttjats i betydande grad och varit ett värdefullt komplement för kommuner, län, elnätsföretag och även för Energimyndigheten.

3.7 MSB:s inriktningsdokument

MSB fick i 2010 års regleringsbrev i uppdrag att senast 31 december 2010 redovisa ett ”inriktningsdokument avseende elprioritering” till regeringen. Syftet med inriktningsdokumentet skulle vara att ge underlag för bedömning av i vilken prioriteringsordning som begränsning eller avbrytande av överföring av el till elanvändare skulle ske i händelse av en förutsedd eller plötsligt uppkommen kortvarig elbrist. Inriktningsdokumentet skulle utgöra den grund utifrån vilken kommuner, län och centrala myndigheter prioriterade samhällsviktiga verksamheter. I arbetet skulle MSB särskilt ansvara för riktlinjer för identifiering av samhällsviktig verksamhet och Energimyndigheten för sekretesshantering samt länsstyrelsernas beslutsunderlag.

---

¹² Anders Andersson (Ljusnarsbergs kommun), Thorsten Bladlund (Borlänge kommun), Karin Bogland (Länsstyrelsen i Dalarna), Per Drysen (Ronneby kommun), Håkan Gunnarsson (E.ON Elnät), Jens Hansen (Ronneby Miljö & Teknik AB), Mikael Håkansson (E.ON), Per-Gunnar Johansson (Rödeby Elverk), Börje Karlsson (Ludvika kommun), Erik Nordlund (Skellefteå kommun), Anders Oksvold (Länsstyrelsen i Dalarna), Jan-Peter Stål (Malmö stad), Jan Svensson (Affärsverken Karlskrona), Per-Ola Svensson (Olofströms Kraft AB), Peter Ydersten (Västerbergslagens Elnät AB) och Claes Wiberg (Länsstyrelsen Blekinge län).

Arbetet med inriktningsdokumentet bedrevs tillsammans med Energimyndigheten och SvK samt i samråd med SKL, Svensk Energi och andra berörda myndigheter och aktörer. I takt med att författningsarbetet fortlöpte på Näringsdepartementet och en lagrådsremiss upprättades så anpassades inriktningsdokumentets innehåll. Dokumentet sändes i september 2010 på remiss till drygt 80 remissinstanser och redovisades till regeringen i december¹³. Det färdiga dokumentet användes som grund för prioriteringsarbetet under 2011. Den 1 augusti 2011 fastställdes MSB:s förslag till indelning i prioritetsskisser av regeringen i förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare. Dessa prioritetsskisser återfinns i Bilaga 2 - Prioritetsskisserna.

Vad gällde frågan om sekretess önskade kommuner och länsstyrelser klara riktlinjer för sekretesshanteringen. MSB och Energimyndigheten menade emellertid att varje myndighet, organisation eller individ som deltar i planeringsprocessen ansvarar för att följa gällande lagstiftning och för att bedöma om uppgifter i en allmän handling kan lämnas ut. Man menade att en myndighet inte kan ge en annan myndighet, landsting eller kommun inriktning eller direktiv för sekretesshantering. Däremot gavs i inriktningsdokumentet information om gällande reglering av offentlighet och sekretess. Vidare angavs att arbetsmaterial i Styrels planeringsprocess material måste hanteras i enlighet med gällande sekretessbestämmelser eftersom det innehåller uppgifter om samhällsviktig verksamhet för krisberedskapen och anläggningar som kan behöva omfattas av sekretess ur flera aspekter (rikets säkerhet, terrorism, risk- och sårbarhetsanalyser etc.).

Föreliggande utvärdering visar att två tredjedelar av de som besvarat webbenkäten anser att inriktningsdokumentet utgjort ett bra eller mycket bra stöd under planeringsprocessen. Intervjuerna med länsstyrelsernas projektledare bekräftar detta men samtidigt framförs kritik mot att dokumentet varit för generellt.

Beträffande vilka verksamheter som ingår i olika prioritetsskisser, informations-säkerhet samt sekretesshantering efterlyser en överväldigande majoritet av länsstyrelserepresentanterna tydligare direktiv från centralt håll till nästa planeringsomgång.

3.8 Mallar

Redan 2004 sattes vissa ”randvillkor” för Styrel – ett av dessa var att inga investeringar i nya system skulle krävas. Av bl.a. denna anledning användes det för alla aktörer välkända och tillgängliga Excel-verktyget för att skapa mallar som hjälp i arbetet, en lösning som identifierades redan under länsförsöken 2009.

Energimyndigheten tog därför under 2010, i samråd med E.ON, Vattenfall och Fortum samt Styrels nätverk, fram mallar i Excel för att effektivisera centrala myndigheters, länsstyrelser, kommuners och elnätsföretags arbete. För att

---

¹³ Styrel – inriktning för prioritering av elanvändare (MSB 2010-12-21, dnr 2009-3054)

underlätta elnätsföretagens arbete och för att minska risken för fel automatiserades delar av dessa mallar.

Excellmallar (eller motsvarande stöd) har bedömts som nödvändigt av majoriteten av aktörerna i planeringsprocessen. Webbenkäten ger vid handen att 46 procent av respondenterna anser att mallarna utgjort ett bra eller mycket bra stöd, samtidigt anser 27 procent att de utgjort ett dåligt eller mycket dåligt stöd. Skillnaderna i hur mallarna uppfattas kan bero på att mallarna å enda sidan ansetts skapa en likformighet och en struktur för vilken information som ska samlas in och vilken information som ska kommuniceras vidare i planeringsprocessens olika steg. Å andra sidan har ett antal aktörer känt att det varit svårt att hantera mallarna och tyckt att det även varit besvärande att mallarna justerats under planeringsprocessens gång. Dessa justeringar bedömde Energimyndigheten som nödvändiga för att svara upp mot elnätsföretagens behov samt de förändringar som gjordes under arbetets gång - främst förändringar av ellagen och utfärdande av och ändringar i förordningar. Av webbenkätens respondenter anser 90 procent att det är önskvärt att mallarna är kvar som stöd. De intervjuer som genomförts bekräftar det fortsatta behovet av mallarna även om det finns ett antal, i vissa fall motstridiga, synpunkter beträffande hur de kan förbättras.

Inför nästkommande planeringsomgång finns det behov av att se över hur mallarna kan göras ännu tydligare och enklare att använda, alternativt om ett annat systemstöd kan utvecklas.

3.9 Övriga informationsinsatser

Förutom de länsvisa utbildningarna, handboken och inriktningsdokumentet togs ytterligare informationsmaterial fram. En kortversion av de länsvisa utbildningarna - *Intensivkurs om Styrel* - publicerades på Energimyndighetens hemsida. Den var i första hand tänkt att kunna användas av dem som genomgått de länsvisa utbildningarna för att sprida kunskap om Styrel ute i län, kommuner och elnätsföretag. 40 procent av de som svarat på webbenkäten hade använt intensivkursen. Utöver intensivkursen publicerades en kort orienterande bildpresentation om Styrel (på svenska och engelska) samt även en mindre informationsbroschyr.

3.10 Central referensgrupp för Styrel

Energimyndighetens samarbete med de närmast berörda aktörerna kanaliserades främst genom Styrels centrala referensgrupp. Även under 2010 fyllde denna grupp en väsentlig roll, bl.a. genom att kvalitetssäkra de omfattande informations- och utbildningsinsatser som togs fram och genomfördes. En annan uppgift för referensgruppen under året var att bidra till och kvalitetssäkra detaljutformningen av de olika stegen i Styrels planeringsprocess. Innehållet i dessa behövde bl.a. anpassas till regeringens författningsarbete allteftersom det fortskred samt SvK:s interna arbete med utveckling av föreskrifter.

Referensgruppen blev också det huvudsakliga forumet för uppföljningen av den rapport som lämnats till regeringen under senhösten 2009. En av frågorna i rapporten som diskuterades, såväl av referensgruppen som i kontakter med Näringsdepartementet, var själva myndighetsbeslutet och dess överklagandemöjlighet. Regeringen beslutade att behålla SvK:s existerande rätt att fatta beslut om förbrukningsfrånkoppling - så att SvK ska fatta beslut både om 1) att frånkoppling ska ske, och 2) att frånkoppling ska ske i enlighet med länsstyrelsernas beslutsunderlag. I enlighet med den tidigare regleringen ska beslutet inte vara överklagbart.

Referensgruppen diskuterade även frågan kring avtal om effektreduktion hos stora elanvändare. I 2009 års rapport hade Energimyndigheten föreslagit att stora elanvändare, t.ex. processindustrier och gruvor, skulle få möjlighet att sluta avtal med länsstyrelsen om åtagande om snabb effektreduktion i händelse av elbrist och därigenom undantas från frånkoppling. Regeringen angav i proposition¹⁴ att frågan om avtal om effektreduktion behövde utredas ytterligare. Ett arbete inleddes därför av Energimyndigheten och SvK under januari 2011 vilket, efter överläggningar med Näringsdepartementet, ledde till att frågan skulle regleras i SvK:s föreskrift om förbrukningsfrånkoppling (2001:1). I förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare föreskrevs sedan att *”länsstyrelsen får ange i underlaget att begränsning eller avbrott av överföring av el får ske med fördröjning i tiden om ett plötsligt avbrott i elleveransen riskerar att medföra synnerligen stora skador för en elanvändares verksamhet”*. Som stöd och styrning för tillämpningen av förordningsregeln utarbetade Energi-myndigheten, i samarbete med MSB, SvK, Svensk Energi och Svenskt Näringsliv, en promemoria som skickades ut i augusti 2011.¹⁵

I arbetet med att förbereda Sverige för Styrel var den centrala referensgruppen framförallt viktig för samordnad utveckling och förankring.

3.11 Analys och slutsatser

Som tidigare har anförts så uppstod en viss effektivitetsförlust som en följd av att utvecklingsarbetet i alla delar inte hade slutförts i tid före den nationella implementeringen under 2011 - att säkerställa ändringar i lagar, förordningar och föreskrifter tog tid och tvingade fram omarbetningar i olika omgångar av t.ex. utbildnings- och informationsmaterial. Vidare skapades härigenom såväl förväntningar som frustrationer bland olika deltagande aktörer. Detta var inte optimalt.

Att förbereda Sverige för Styrel under år 2010 innebar att Energimyndigheten behövde genomföra en omfattande utbildnings- och informationskampanj. Mest resurskrävande var de länsvisa utbildningarna men värdet av att Energi-myndigheten fick träffa totalt mer än 760 personer för att informera och utbilda

---

¹⁴ 2010/11:56 Prioritering av samhällsviktiga elanvändare

¹⁵ Styrel – undantag för elanvändare som kan drabbas av synnerligen stora skador, 2011-08-22, dnr. 17-10-1084.

om Styrel kan inte överskattas. Dessa personer utgjorde kärnan av de som under år 2011 skulle arbeta med Styrel-planeringen. Genom direktkontakter där initiala problem omedelbart kunde redas ut och genom att kontaktvägar etablerades lades grunden för ett fortsatt samarbete på nationell, regional och lokal nivå. För Energimyndigheten innebar kontakterna också goda möjligheter att dels identifiera praktiska problem med planeringsprocessen, dels få en bild av behovet av samt formen för fortsatta informationsinsatser. Föreliggande utvärdering visar att satsningen på de olika utbildningarna föll väl ut och att de för berörda målgrupper oftast utgjorde ett värdefullt stöd. En överväldigande majoritet anser det önskvärt med motsvarande utbildningar före nästa planeringsomgång.

Handbok för Styrel mottogs positivt och inte minst uppskattades den pedagogiska utformningen. Arbetet med handboken - vilket krävde betydande resurser - drev också utvecklingen av Styrel framåt genom att alla detaljfrågor rörande planeringsprocessen behövde klaras ut. En brist med handboken var dock att den föreliggande versionen minskade i aktualitet under året. Detta eftersom propositionen och senare lagrådsremissen i viss utsträckning innebar ändringar i detaljer, t.ex. vilken myndighet som skulle fatta beslut om prioriteringarna. Energimyndighetens bedömning var att en handbok som inte var helt korrekt ändå utgjorde ett bättre stöd för aktörerna än ingen handbok alls. Denna bedömning framstår alltjämt som rimlig. Föreliggande utvärdering visar också att handboken varit det mest uppskattade stödet av samtliga verktyg som Energimyndigheten tillhandahållit. Den är också det stöd som allra flest anser det mest nödvändigt att behålla.

Elnätsföretagens förutsättningar att förbereda Styrel-planeringen varierar såväl tidsmässigt som resursmässigt beroende på hur många elanvändare de behöver hantera och antalet kommuner samt länsstyrelser de samverkar med. De mindre nätföretagen, oftast med en god lokal förankring och upparbetad samverkan, har betydligt lättare att förbereda och medverka fullt ut i planeringsarbetet än de större som hanterar en stor mängd elanvändare.

Den webbaserade utbildning som tagits fram kan och bör utvecklas. Vidare bör man säkerställa att den marknadsförs tydligare samt eventuellt görs till en integrerad och obligatorisk del av annat framtida utbildningsstöd.

Nätverket för Styrel har delvis spelat ut sin roll genom att det efter den 2011 genomförda planeringen finns motsvarande kompetens på många platser i landet. Värdet av att ha en samtalspart, som inte t.ex. bara består av en frågelåda på Energimyndigheten webbplats, skall dock inte underskattas. Även i kommande planeringsomgångar kommer ”expertstöd” vara efterfrågat och behöver organiseras, t.ex. genom den regionala länsamverkan som redan finns.

Utvecklingen av MSB:s inriktningsdokument har varit en mycket värdefull del av metodutvecklingen bl.a. i så måtto att det skapades en tydlighet för arbetet med identifiering och prioritering av samhällsviktig verksamhet på ett konkretare sätt än vad som tidigare varit fallet. Att skilja på ”definition” respektive ”begreppsförklaring” vilket gjordes här var framgångsrikt.

Av övriga förberedelser märks särskilt den centrala referensgruppen för Styrel som ett nödvändigt forum för att pröva och förankra Energimyndighetens idéer bland de berörda aktörerna, men också för att identifiera och diskutera olika problem.

4 Styrels planeringsprocess 2011

4.1 Författningsändringar under 2011

Regeringen överlämnade i januari 2011 *proposition 2010/11:56 Prioritering av samhällsviktiga elanvändare* till riksdagen. I propositionen föreslogs ändringar i 8 kap. 2 § ellagen (1997:857), främst så att den tidigare formuleringen att fränkoppling skulle genomföras ”så rättvist som möjligt” ersattes med ”så att samhällsviktiga elanvändare prioriteras”. Vidare föreslogs att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de åtgärder som behövs för att begränsa eller avbryta överföring av el till elanvändare. Riksdagen beslutade att anta propositionen och ändringen i ellagen trädde i kraft den 1 juli 2011.

Regeringen beslutade under sommaren, som en konsekvens av ändringen i ellagen, om ändringar i förordning (2007:1153) med instruktion för Statens energimyndighet samt förordning (1994:1806) om systemansvaret för el. Vidare beslutade regeringen att införa en ny förordning för Styrel – förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare. Den nya förordningen, liksom ändringarna i de två ovan nämnda förordningarna, trädde ikraft den 1 augusti 2011. Den nya förordningen reglerade främst frågor om ansvar för planeringen, prioritetsklasser, roterande fränkoppling, frågan om effektreduktion samt möjligheterna att revidera underlaget.

Enligt förordningen bemyndigas Energimyndigheten att meddela föreskrifter beträffande metoden för planering, hur dokument för planering ska utformas, hur planeringsunderlaget ska sammanställas samt prioritetsklasser och begrepp.

Som en konsekvens av ändringarna i ellagen mm, inledde SvK under våren 2011 revidering av sina föreskrifter och allmänna råd om utrustning för förbrukningsfränkoppling (SvKFS 2001:1). I första hand handlar det om att komplettera föreskrifterna, inte att ta fram nya. Föreskrifterna planeras träda i kraft i början av 2012.

Det faktum att författningsarbetet löpt parallellt med genomförandet av den första planeringsprocessen har inneburit ett antal detaljförändringar i denna. Den kritik som bl.a. flera av länsstyrelsernas projektledare gett uttryck för beträffande att Energimyndigheten ändrat ”spelreglerna” och kommit med nya besked under arbetets gång kan i stor utsträckning härledas till detta förhållande.

4.2 Information och annat stödjande arbete

Under 2011 stödde Energimyndigheten aktörernas planeringsarbete bl.a. genom personlig närvaro vid ett flertal länsamverkansmöten (se nedan), e-post (Styrels frågelåda), telefon och Nätverket för Styrel. Majoriteten av frågeställningarna rörde hur olika underlag skulle sammanställas, hur mallarna fungerade samt hur

objekt skulle prioriteras och elledningar rangordnas. Den särskilda e-postadressen för Styrel bevakades löpande av Energimyndighetens kommunikatörer och svar lämnades normalt inom två dygn.

Energimyndigheten skickade ut regelbundna nyhetsbrev till cirka 350 mottagare. Nyhetsbrev användes framförallt för att kommunicera svar på ofta förekommande frågor samt för att ge förtydliganden om planeringsprocessen. Då den nya förordningen innebar vissa ändringar av den information som Energimyndigheten hittills hade givit aktörerna kom den att föranleda ytterligare informationsinsatser, främst genom nyhetsbrevet.

Energimyndigheten har under planeringsprocessens gång deltagit i ett stort antal olika möten med de involverade aktörerna, bl.a. med centrala myndigheter, Styrels nätverk och referensgrupp samt länsstyrelserna genom medverkan vid deras olika regionala möten (Norrlänen, Ösam och Sydsam). Främst länsstyrelserna har uppskattat och satt högt värde på att kunna få information och möjligheter att ställa direkta frågor till Energimyndigheten.

4.3 Planeringsprocessens åtta steg

Styrels planeringsprocess består av åtta steg:

1. Centrala myndigheter initierar och inriktar planeringen samt lämnar underlag för arbetet till länsstyrelserna.
2. Länsstyrelsen initierar, leder och samordnar arbetet i länet.
3. Kommunerna klarlägger vilka typer av verksamheter och vilka enskilda elanvändare de vill prioritera.
4. Kommunerna och elnätsföretagen klarlägger praktiska prioriteringsmöjligheter.
5. Kommunerna tar fram och lämnar ett planeringsunderlag till länsstyrelsen.
6. Länsstyrelsen sammanställer och lämnar efter samverkan ett länsövergripande beslutsunderlag till Svenska Kraftnät och elnätsföretagen.
7. Elnätsföretagen genomför detaljplanering och meddelar länsstyrelsen och Svenska Kraftnät när den är klar.
8. Svenska Kraftnät beslutar om effektivering av fränkoppling vid elbrist med beslutsunderlaget som utgångspunkt.

Nedan beskrivs och analyseras hur arbetet inom respektive steg genomförts under den första nationella planeringsomgången.

4.3.1 Steg 1 Centrala myndigheter initierar och inriktar planeringen samt lämnar underlag för arbetet till länsstyrelserna

Steg 1 innebar att Energimyndigheten initierade planeringsarbetet. Vidare inriktade MSB arbetet under 2011 med att identifiera och prioritera samhällsviktig verksamhet genom sitt inriktningsdokument. Steget innefattade också att centrala myndigheter, med ett särskilt ansvar för krisberedskapen, lämnade underlag om

nationellt och internationellt samhällsviktiga objekt som man anser ska prioriteras till länsstyrelserna.

22 myndigheter fick i maj 2010 en hemställan från Energimyndigheten om att senast 15 januari 2011 lämna underlag till länsstyrelserna om detta. 20 myndigheter översände underlag enligt hemställan. Försvarsmakten beslutade att ställa sig utanför av sekretessskäl och Kustbevakningen på grund av resursskäl. Utöver de 20 centrala myndigheterna har även företag som ingår i mediernas beredskapsråd, t.ex. SR och SVT, lämnat underlag. Utvärderingen har visat att de medverkande överlag har sett en nytta med att ta fram en prioritering av samhällsviktig verksamhet inom sitt ansvarsområde. De har även lyft fram att Styrel bidragit till en förståelse för samhällets elberoende samt visat på andra komplexa beroendeförhållanden som råder.

Vissa myndigheter har identifierat och prioriterat objekt av vikt för hela sitt ansvarsområde, medan andra myndigheter valt att bara ta med objekt inom t.ex. den egna myndighetens verksamhet och/eller fastigheter. Några myndigheter har ansett att det råder viss oklarhet över hur begreppet ansvarsområde ska tolkas och vilka avgränsningar som gäller. Denna fråga, som ytterst handlar om gränsdragningen mellan sektorsansvar/ansvarsområde och geografiskt områdesansvar, behöver uppmärksammas och klargöras inför nästa planeringsomgång. Flera myndigheter poängterade svårigheterna med att få medel och resurser för arbete som inte klart framgår av den enskilda myndighetens instruktion eller regleringsbrev.

Bland de frågor som de medverkande myndigheterna under utvärderingen lyft fram som mest utmanande är arbetet med att identifiera EAN-koder¹⁶ för varje enskilt objekt, sekretessmässigt säker hantering och distribution av underlagen samt den faktiska prioriteringen av samhällsviktiga elanvändare. Beroenden mellan olika delar av verksamheterna har dessutom framförts som svårhanterade.

Inför nästa planeringsomgång önskar ett antal av myndigheterna att hemställan (motsvarande) sänds ut tidigare, minst ett år i förväg, för att de ska kunna säkerställa resurser till arbetet och ha tillräckligt med tid till arbete och analys. Vidare vill myndigheterna ha en närmare kontakt med Energimyndigheten för att lättare kunna hantera komplexa frågor. Man önskar även en dialog med Energimyndigheten innan nästa planeringsomgång om vilka rutiner som behövs för detta. Även de centrala myndigheternas samverkan med länsstyrelserna behöver utvecklas till nästa planeringsomgång.

Såväl de centrala myndigheterna som länsstyrelser och kommuner har i utvärderingen också pekat på behovet av en mer ensad syn på hur objekt av internationell, nationell, regional och lokal karaktär ska viktas mot varandra när elledningar ska rangordnas. Ska t.ex. en elledning som innehåller endast en Raketmast rangordnas högre än en elledning som innehåller flera äldreboenden?

---

¹⁶ *European Article Number*, förkortat EAN, är ett nummersystem som används världen över för att märka varor. Elnätsföretagen använder EAN-koden till att identifiera kundens unika mätare varför det inom Styrel har använts för identifiering av enskilda objekt.

Grundläggande principer rörande detta bör utvecklas och anpassas t.ex. till principerna för geografiskt områdesansvar. Vidare är det önskvärt med en ensad uppfattning om vad ”ansvarsområde” innebär i förhållande till centrala myndigheters framtagande av planeringsunderlag för Styrel.

Flera aktörer har under processens gång påpekat att det inte räcker med att de myndigheter som har ett särskilt ansvar för krisberedskapen deltar i Styrels planeringsprocess. Gjord hemställan exkluderar viktiga aktörer så som Regeringskansliet, Kriminalvården, Åklagarmyndigheten, m.fl. I förordningen, som antogs efter att de centrala myndigheterna avslutat sitt arbete, stipuleras dock att ”*som ett led i krisberedskapsarbetet ska statliga myndigheter delta i planeringen*”. Detta öppnar för en betydligt bredare medverkan av statliga myndigheter i kommande planeringsomgångar. Det är emellertid oklart vilka statliga myndigheter som exakt avses, eller hur urvalet ska göras. Det finns idag ca. 490 statliga myndigheter i Sverige.

MSB konstaterade tidigt under arbetets gång att den inte, och inte någon annan myndighet heller, är övergripande ansvarig för mediernas krisberedskap. En ”sektor” som i krishantering är synnerligen central. Detta innebar att ingen myndighet kunde hantera Energimyndighetens hemställan om underlag rörande nationellt och internationellt samhällsviktiga objekt inom detta område. Energimyndigheten tog därför kontakt med Mediernas beredskapsråd som administreras av MSB och har representanter från bl.a. Sveriges Television, Teracom, Sveriges Radio och Tidningarnas Telegrambyrå. Detta resulterade i att ett antal av dessa företag lämnade underlag från mediesektorn till länsstyrelserna.

4.3.2 Steg 2 Länsstyrelsen initierar, samordnar och leder arbetet i länet

Steg 2 innefattade att länsstyrelserna analyserade MSB:s inriktningsdokument och underlag från centrala myndigheter samt samordnade planeringsprocessen för respektive län. Därefter samlade länsstyrelserna representanter från länets kommuner, landsting och elnätsföretag till startmöten där det gemensamma arbetet påbörjades. Sedan arbetet initierats fortsatte länsstyrelserna sitt arbete med regionala prioriteringar och gav stöd till kommunernas och elnätsföretagens arbete. Länsstyrelserna informerade, i vissa fall, även andra aktörer och allmänheten om den pågående planeringsprocessen inom länet.

Hur arbetet lades upp

Utvärderingen visar att majoriteten av länsstyrelserna har, på rekommendation av Energimyndigheten, hanterat Styrel som ett projekt med olika resurser såsom jurister, informatörer och handläggare knutna till en projektgrupp. I vissa fall har även kommuner och elnätsföretag ingått i själva projektgruppen. I några fall har projektgruppen varit av mer informell karaktär och resurser tagits in vid behov. I tre länsstyrelser har samordnaren/projektledaren arbetat i stort sett ensamma med Styrel.

Tidpunkten för länsstyrelsernas startmöten har varierat i huvudsak mellan september 2010 och februari 2011. Länsvisa möten har därefter överlag hållits

kontinuerligt, exempelvis månads- eller kvartalsvis. Ett antal av länsstyrelserna har använt redan etablerade fora/förutbestämda möten för att hantera Styrel inom länet. Flertalet länsstyrelser har gjort bedömningen att såväl etablerade som nyskapade fora även fortsättningsvis kommer att användas för att bl.a. följa upp arbetet och se hur detta kan integreras i det allmänna arbetet med att säkerställa samhällsviktig verksamhet.

Ungefär två tredjedelar av länsstyrelserna anger att de haft en i huvudsak samordnande roll, medan de övriga även varit mer aktiva i identifieringen av samhällsviktiga elanvändare.

Utvärderingen visar att den tid som länsstyrelserna har lagt ned på planeringsarbetet har varierat kraftigt. Sex stycken länsstyrelser har lagt ned ca. tolv personveckor, vilket är i linje med den bedömning Energimyndigheten gjorde i slutrapporten från 2009, medan sju stycken länsstyrelser har lagt ned hälften av denna tid. Fem länsstyrelser bedömer att de behövt ca. 20 personveckor för att genomföra arbetet, medan en länsstyrelse uppger att man lagt ned ca. 30 personveckor och en annan har lagt ned ca. 60 personveckor. En länsstyrelse uppger att man enbart har lagt ned en personvecka. De flesta länsstyrelser uppger att de arbetat med Styrel inom ramen för ordinarie arbetsuppgifter, vilket i några fall upplevts som ansträngande medan andra ansett att det har fungerat väl att internt omprioritera arbetsuppgifter. Två länsstyrelser ansåg det nödvändigt att anställa en extra resurs på deltid för att arbeta med Styrel.

Drygt hälften av länsstyrelserna ansökte om och utnyttjade 2:4-medel från MSB för att finansiera sitt arbete med Styrel. De medel som fördelats varierar mellan 150 000 - 800 000 kr per län. De flesta länsstyrelser, inklusive de som inte sökt medel från MSB, uppger att det varit otydligt om medel för Styrel-arbetet under 2011 kunde sökas från 2:4-anslaget eller inte.

Stöd från Energimyndigheten och MSB

Samtliga länsstyrelser har, i varierande grad, utnyttjat stöd från Energi-myndigheten. Stödet har överlag ansetts som bra och upplevts som unikt jämfört med det stöd länsstyrelserna fått för andra uppdrag från statliga myndigheter. Länsstyrelserna anser också att stödet blivit allt bättre under processens gång.

Ett av de stöd som lyfts fram som extra värdefullt var att Energimyndigheten avdelade en extra handläggare för aktiva kontakter med länsstyrelserna.

Utvärderingen visar att *Handbok för Styrel* är det stöd som har använts i störst utsträckning och fått flest positiva kommentarer. Vidare har de länsvisa utbildningarna rönt stor uppskattning, även om viss kritik lämnats mot att de givit en bild av att planeringsprocessen var mer färdig än vad den faktiskt var.

Inför nästa planeringsomgång har behovet av ytterligare stöd gällande informationssäkerhet och sekretess lyfts fram tillsammans med ännu tydligare riktlinjer och styrdokument från Energimyndigheten. Vidare önskade flertalet att ett nationellt forum för Styrelfrågor skulle skapas för länsstyrelserna. Det sist-nämnda har föranlett Energimyndigheten att under oktober 2011 arrangera ett

första möte med ett forum för erfarenhetsåterföring och trygg energiförsörjning för länsstyrelserna. Möten i detta forum avses arrangeras två gånger per år i Energimyndighetens regi.

Samverkan

Samverkan mellan länsstyrelser, kommuner, elnätsföretag och landsting är en central komponent i planeringsprocessen. Denna samverkan har framhållits av länsstyrelserna som ett av de största mervärdena med arbetet. Överlag anser länsstyrelserna att planeringsarbetet skapat värdefulla kontaktytor mot framförallt elnätsföretagen, som i många fall inte existerade tidigare.

Samverkan har tagit sig olika uttryck beroende på vilken aktör den berört. Med kommunerna har länsstyrelsernas samverkan varit tät och fungerat väl. Även med landstingen har samverkan överlag varit bra, men skett i olika stor utsträckning och frekvens. I vissa fall har kontakter med landstingen främst legat på kommunerna. Enligt utvärderingen menar länsstyrelserna att samverkan med de centrala myndigheterna har varit begränsad, t.o.m. alltför begränsad. Löpande kontakt har visserligen funnits med Energimyndigheten medan t.ex. den samverkan som skett med SvK bedömts som för liten. Kontakter med övriga centrala myndigheter har främst rört brister i det underlag som dessa har lämnat till länsstyrelserna.

Flertalet länsstyrelser tycker att Styrels planeringsprocess övergripande fungerat väl och är tillbörligt anpassad till länsstyrelser och kommuners geografiska områdesansvar. Länsstyrelserna har även angett att de anser att landstingens roll i processen varit något diffus och att det varit oklart hur landstingen och deras omfattande och komplicerade verksamhet bäst ska hanteras.

Länsstyrelsernas samverkan med elnätsföretagen anses överlag ha fungerat väl, framförallt med de mindre elnätsföretagen. Synen på samarbetet med de större elnätsföretagen är delad. Vissa länsstyrelser är mycket kritiska till dessa elnätsföretags insatser, medan andra omnämner samverkan i positiva ordalag. Hur väl samverkan fungerat med de större elnätsföretagen har bl.a. varit beroende av om det sedan tidigare funnits etablerade kontakter eller ej. Ett antal länsstyrelser hade önskat en bättre samverkan med elnätsföretagen då kontakten med dessa främst legat på kommunnivå.

Kontakten med andra privata aktörer än elnätsföretag har hos länsstyrelserna varit begränsad. I vissa fall har dock länsstyrelserna varit i kontakt med representanter från större, synnerligen känsliga, elanvändare i frågan om undantag från fränkoppling och effektreduktion. Som underlag för dessa kontakter tillställdes, som nämnts, länsstyrelserna en särskild promemoria om hur undantag kan göras.

Utvärderingen visar även att de regionala samverkansmötena (Sydsam, Ösam och Nordsam) har av länsstyrelserna befunnits mycket värdefulla för att hantera frågor om Styrel. Det främsta värdet ansågs vara att länsstyrelserna inom dessa forum kunde reda ut problem som uppstått i Styrel-arbetet, skapa en mer samordnad syn gällande exempelvis prioritering av samhällsviktig verksamhet samt lära av varandras arbete.

Underlag från centrala myndigheter

Länsstyrelserna har tagit emot underlag om samhällsviktiga objekt från de centrala myndigheterna. I de flesta fall har länsstyrelserna delgivit kommunerna dessa objekt för vidare hantering. I enstaka fall har materialet från de centrala myndigheterna endast hanterats av länsstyrelserna och elnätsföretagen i särskild ordning utan att kommunerna deltagit. I ett fall har det berott på att en enskild myndighet begärt detta med hänvisning till sekretess och i övriga fall har det berott på att länsstyrelserna bedömt att ärendet praktiskt krävt denna hantering.

Länsstyrelserna ansåg i utvärderingen att de underlag som inkommit från centrala myndigheter varit av mycket varierande kvalitet. I stort sett samtliga länsstyrelser framhöll att bl.a. MSB:s underlag och hantering av uppgifter rörande Rakelmasterna varit bristfälligt. Vidare pekade i stort samtliga länsstyrelser på problematiken med att Post- och telestyrelsen (PTS) enbart listat objekt inom tele- och IT-sektorn av nationell och internationell vikt, vilket var i enlighet med hemställan från Energimyndigheten. Detta ansågs dock inte tillfyllest då även lokala och regionala objekt inom sektorn hade behövt identifieras för att telekommunikationerna och samhällsviktiga verksamheter ska kunna fungera. Slutligen påpekade de flesta länsstyrelser att det faktum att många centrala myndigheter lämnade in underlag långt efter utsatt tidsgräns (den 15 januari 2011) ledde till ett stort merarbete. I några fall valde vissa länsstyrelser att inte inkludera mycket sent inkomna objekt från centrala myndigheter i denna planeringsomgång.

Prioritetsklasserna och befintliga underlag

Prioritetsklasserna har enligt utvärderingen använts i hög grad av såväl länsstyrelserna som kommunerna. Några har haft dessa som diskussionsunderlag och vidareutvecklat de exempel på verksamheter som ingick. Många har använt prioritetssklasserna rakt av. I stort sett samtliga länsstyrelser tyckte att prioritetssklasserna varit till god eller mycket god hjälp och de omnämndes bl.a. som värdefulla och pedagogiska. Bland länsstyrelserna rådde det också en förhållandevis stor samstämmighet att exemplen på samhällsviktig verksamhet varit bra, men att de hade kunnat vara utförligare och mindre öppna för tolkning. Ett fåtal länsstyrelser har ansett sig sakna en prioritetssklass som omfattar elanvändare som är kritiska på medellång sikt.

Uppfattningen skiftar mellan länsstyrelserna om hur mycket användning man anser sig ha haft av redan genomfört arbete och befintliga underlag, såsom risk- och sårbarhetsanalyser och beroendeanalyser. Överlag anser man att det är kommunerna som haft den största nyttan av dessa och då framförallt av resultatet från pandemiplaneringen. En länsstyrelse har nämnt att man även hade haft nytta av det kunskapsunderlag som skapades som följd av stormen Gudrun.

Länsstyrelserna är generellt av den uppfattningen att resultatet av Styrels planeringsprocess kommer att vara till stort stöd för kommande arbete inom krisberedskapen, framförallt i kontinuitetsplanering för samhällsviktig verksamhet och vid risk- och sårbarhetsanalyser. Utöver det anser länsstyrelserna att de kan ha nytta av underlagen i arbetet med bl.a. grundläggande säkerhetsnivåer (GSN), klimatanpassning, kartläggning av riskindustrier och vid stadsplanering.

Beslutsunderlagets kvalitet

En majoritet av länsstyrelserna anser att det beslutsunderlag som de sammanställt för länet i stort omfattar all samhällsviktig verksamhet. Många av dem ser dock behov av komplettering gällande framförallt elektronisk kommunikation, Raketmaster och flygplatsernas beroenden (bl.a. hindersljus). Länsstyrelserna bedömer vidare att ytterligare insatser krävs för att identifiera elanvändare inom prioritetssklass 5, 6 och 7¹⁷ samt för att hantera elanvändare som fallit bort då EAN-koder inte kunnat identifieras. Detta har föranlett att ett antal länsstyrelser sökt 2:4-medel från MSB för att redan under 2012 göra kompletteringar av underlagen.

Tre problemområden, specifikt gällande hanteringen av EAN-koder, identifierades i utvärderingen av länsstyrelserna:

- För det första anser flertalet länsstyrelser att några elnätsföretag inte varit tillräckligt hjälpsamma vid identifiering av EAN-koder,
- För det andra anser många att det varit problematiskt att kvalitetssäkra och komplettera bristfälliga underlag från centrala myndigheter,
- Slutligen pekar många länsstyrelser på att det varit mycket tidskrävande för kommunerna att ta fram EAN-koder och menar att ansvaret istället borde ha legat på elnätsföretagen, då detta enligt länsstyrelserna är en teknisk fråga som kan ses ligga utanför kommunernas kompetens.

4.3.3 Steg 3 Kommunerna klarlägger vilka typer av verksamheter och vilka enskilda elanvändare de vill prioritera

I steg 3 klarlade och beslutade kommunerna om vilka typer av samhällsviktiga verksamheter de ville prioritera. Därefter identifierades vilka enskilda samhällsviktiga elanvändare (objekt) inom kommunens geografiska område inom dessa verksamheter.

För i princip samtliga kommuner inleddes arbetet med det startmöte som respektive länsstyrelse genomförde (se ovan). Av de som svarat på webbenkäten¹⁸ anser 84 procent att detta möte var till bra eller mycket bra stöd för kommunens fortsatta arbete med Styrel.

Projektgrupp för Styrel

I linje med Energimyndighetens rekommendation har även många kommuner bedrivit arbetet i projektform. I ungefär en tredjedel av landets kommuner har upp till fem personer involverats i arbetet, i ca. 40 procent har upp till tio personer involverats medan 25 procent har fler än tio personer involverats i arbetet. Flera kommuner har i intervjuerna lyft fram vikten av att Styrel-arbetet förankrats på hög nivå för att få legitimitet och de resurser som krävs för att arbetet ska kunna genomföras på ett bra sätt. Flera av de intervjuade menade att arbetet bör ledas på en nivå direkt under kommunstyrelsen och att arbetet ska förankras hos denna.

---

¹⁷ Elanvändare som representerar stora ekonomiska värden, elanvändare som har stor betydelse för miljön samt elanvändare som har stor betydelse för sociala och kulturella värden.

¹⁸ Bilaga 3 - Resultat från webbenkäten

De intervjuer som genomförts visar att även många kommuner använt etablerade grupperingar för Styrel-arbetet, t.ex. riskhanteringsgrupper. Andra kommuner har startat nya projektgrupper specifikt för Styrel. Gemensamt har varit att projektgrupperna ofta bestått av representanter från förvaltningar, privata aktörer, räddningstjänst etc. Samverkan med kommunala förvaltningar och bolag har fungerat bra eller mycket bra enligt 87 procent av de svarande. De kommuner som samverkat med mindre lokala elnätsföretag har ofta haft med representanter från dessa i projektgruppen. Ungefär 10 procent av kommunerna har i olika omfattning anlitat externt stöd/konsultstöd för Styrel-arbetet.

Prioritering av verksamheter

Utvärderingen visar att de flesta kommuner har följt Energimyndighetens rekommendation att först ta beslut om vilka typer av verksamheter som ska prioriteras och i vilka prioritetsskisser dessa hör hemma och först därefter identifiera enskilda elanvändare. På fråga om prioritetsskisserna varit till stöd för kommunerna svarar 82 procent att de utgjort ett bra eller mycket bra stöd. 91 procent av kommunerna uppger att de följt prioritetsskisserna i stor eller mycket stor utsträckning. Många kommuner framhåller dock att de hade önskat ännu fler exempel på verksamheter för respektive prioritetsskiss än vad som angetts i MSB:s inriktningsdokument. Lika många länsstyrelser efterlyser kommunerna större central styrning i prioriteringsarbetet, vilket inte harmonierar med underifrånperspektivet i arbetet och det geografiska områdesansvaret.

Beträffande prioritetsskisserna som sådana råder det delade meningar kring om de borde vara fler eller färre. Många kommuner lyfter fram prioritetsskiss 5 (elanvändare som representerar ”stora ekonomiska värden”) som svårhanterlig. Detta dels eftersom dessa verksamheter kan vara svårdefinierbara, dels eftersom det kan vara känsligt att, även indirekt, prioritera mellan olika näringsidkare.

Identifiering av samhällsviktiga elanvändare

Efter det att kommunerna klarlagt vilka typer av verksamhet som skulle prioriteras och hur, identifierades enskilda samhällsviktiga elanvändare inom dessa verksamheter. Detta arbete har bedrivits på olika sätt. Generellt förefaller större kommuner ha involverat de kommunala förvaltningarna och i vissa fall kommunala bolag i detta arbete. På frågan om i vilken utsträckning kommunerna kunde använda redan existerande analyser, såsom exempelvis risk- och sårbarhetsanalyser, i detta arbete svarade 39 procent att de använts i stor eller i mycket stor utsträckning. Ytterligare 39 procent hade delvis kunnat använda sig av befintligt material.

Kommunerna har upplevt det svårare att identifiera elanvändare utanför den egna verksamheten. Det kan ha varit fråga om vårdinrättningar i privat regi och andra näringsverksamheter av betydelse för samhällets funktionalitet som t.ex. bensinstationer. Drygt 40 procent av webbenkätens respondenter har angett att samverkan med privata aktörer har fungerat bra eller mycket bra. Endast sju procent har angett att samverkan med privata aktörer har fungerat dåligt eller mycket dåligt.

Landstingets roll

Landstinget har inte haft någon i särskilt utpekad uppgift i Styrels planeringsprocess utan har setts som en aktör bland andra som bedriver samhällsviktig verksamhet. Detta baseras på att landstingen inte har något geografiskt områdesansvar och därför inte kan åläggas att delta i planeringsprocessen på annat sätt än andra samhällsviktiga aktörer. Det har följaktligen varit upp till kommunerna att i samverkan med landstinget identifiera och prioritera de samhällsviktiga elanvändare som landstinget har inom kommunens geografiska område.

I majoriteten av länen har arbetet bedrivits genom en direkt samverkan mellan landsting och kommuner. I de flesta fall har kommunerna anförtrott landstinget uppgiften att själv identifiera dessa elanvändare och föreslå prioriteringsklass. På så sätt har det i praktiken blivit så att landstinget har lämnat en lista med elanvändare till kommunen som därefter lagt in dessa i sitt underlag. I några län har emellertid länsstyrelserna fört den huvudsakliga dialogen med landstinget som därefter rapporterat in samhällsviktiga elanvändare till länsstyrelsen eller kommunerna.

På fråga om hur samverkan med landstingen har fungerat uppger 15 procent av kommunerna "vet ej", vilket kan tyda på att någon direkt samverkan inte förevarit. Av de som samverkat, d.v.s. det stora flertalet, anser majoriteten att samverkan har fungerat bra eller mycket bra, endast åtta procent anser att den fungerat dåligt eller mycket dåligt. I intervjuerna med representanter för landstingen uppger flera att de önskar att landstinget får en tydligare roll i Styrels planeringsprocess.

Underlag från centrala myndigheter

Många kommuner har mottagit underlag från länsstyrelsen över elanvändare av nationell och internationell betydelse som lämnats från centrala myndigheter. Underlagen har generellt ansetts bristfälliga då de dels inte har haft den omfattning som önskats, dels inte har levererats i tid och i flera fall saknat de nödvändiga EAN-koderna. Flera kommuner har i intervjuerna framhållit sitt missnöje detta.

4.3.4 Steg 4 Kommunerna och elnätsföretagen klarlägger praktiska prioriteringsmöjligheter

Detta steg innebar att kommunerna tillsammans med elnätsföretagen klarlade de praktiska möjligheterna att prioritera de identifierade elanvändarna. Detta skedde genom att elnätsföretagen angav vilken elledning varje angiven elanvändare var ansluten till. Därefter rangordnade kommunerna elledningarna enligt principen att elledningar med flest antal högt prioriterade elanvändare ska fränkopplas sist.

EAN-koder

Elnätsföretagens arbete med att klarlägga på vilka elledningar de prioriterade elanvändarna låg innebar vissa problem, främst kopplade till att det var nödvändigt att kunna identifiera de enskilda elanvändarnas elmätare. Det bästa sättet att göra detta på var att ta fram elmätarens EAN-kod. Denna uppgift återfinns oftast på elanvändares elräkningar. Särskilt problematiskt blev detta

beträffande privata elanvändare, t.ex. vårdinrättningar i privat regi eller bensinstationer och livsmedelsaffärer. På enkätfråga hur samverkan mellan kommunen och elnätsföretagen fungerat i detta avseende svarade 22 procent att det fungerat dåligt eller mycket dåligt. 58 procent svarade å andra sidan att det fungerat bra eller mycket bra. Samverkan med lokala elnätsföretag beträffande EAN-koder har fungerat bättre än samverkan med några av de större elnätsföretagen. Många lokala elnätsföretag har inte ställt krav på EAN-koder utan varit kommunerna behjälpliga med att identifiera elanvändarna på annat sätt t.ex. genom adresser, koordinater eller lokalkännedom.

Elnätsföretagens arbete

Elnätsföretagen har organiserat sitt arbete med Styrel på skilda sätt. Inom de tre stora elnätsföretagen startades interna projektgrupper. De lokala elnätsföretagen har i större utsträckning engagerat sig i de kommunala och länsvisa projektgrupperna. Beträffande resurser för detta arbete uppger de mindre elnätsföretagen att uppgifterna genomförts inom ramen för ordinarie arbetsuppgifter. Vattenfall har uppskattat kostnaden för projektet till fyra miljoner kronor och har ansökt, men ännu ej erhållit besked, om elberedskapsmedel från SvK. Flera elnätsföretag lyfter fram att mallhanteringen i framtiden borde automatiseras, Excelmallarna har enligt dessa inte varit optimala. Flera andra elnätsföretag är emellertid av motsatt åsikt.

Samverkan mellan kommun och elnätsföretag

Arbetet med att knyta varje enskild elanvändare till en elledning krävde samarbete mellan kommunerna och elnätsföretagen. 58 procent av de kommunala tjänstemännen anser att samverkan med elnätsföretagen fungerade bra eller mycket bra *innan* arbetet med Styrel inleddes, motsvarande siffra beträffande samverkan *under* arbetet med Styrel är 66 procent och lika stor andel tror att detta även gäller för tiden *efter* Styrel - detta är tydligt utifrån resultatet från webbenkäten. Om man till detta lägger de synpunkter som har framkommit från elnätsföretagens representanter under de genomförda intervjuerna så modereras dock bilden något – speciellt de större elnätsbolagen har tidvis haft resurs- och/eller kalendertidsbegränsningar som har påverkat möjligheterna för och kvaliteten på samverkan med berörda kommuner. Det kan dock övergripande konstateras att Styrel har inneburit att samverkan mellan kommuner och elnätsföretag har blivit bättre, såväl utifrån kommunernas som elnätsföretagens perspektiv.

4.3.5 Steg 5 Kommunerna tar fram och lämnar ett planeringsunderlag till länsstyrelsen

Detta steg innebar att kommunerna färdigställde sitt underlag och lämnade det till länsstyrelsen. Underlaget innehöll ett förslag till rangordning av elledningar med prioriterade objekt.

Rangordning av elledningar per elnätsföretag

När elnätsföretagen identifierat vilken elledning respektive elanvändare var ansluten till ankom det på kommunen att rangordna elledningarna inom respektive

elnätsföretags koncessionsområde. Detta baserades på en poängsättning av elanvändarna – ju högre prioriterad desto högre poäng. Av intervjuerna framgår dock att avsteg från denna ”automatiserade” rangordning ofta gjordes till följd av enskilda bedömningar. Exempelvis var det vanligt att en elledning med en elanvändare i prioriteringsklass 2 rangordnades högre än en elledning med fyra elanvändare i prioriteringsklass 4 även om den senare elledningen totalt hade fler prioriteringspoäng. Men i stort kunde elledningarnas poäng tjäna som en vägledning för rangordningen. Av mallarna framgick också om en högt prioriterad elanvändare (prioriteringsklass 0 eller 1) fanns på elledningen. Detta så att denna elledning kunde flyttas upp i rangordningen även om den totalt fått låga poäng, med syfte att framförallt skydda objekt viktiga för liv och hälsa på kort sikt.

Några informanter har lyft fram värdet med att i analysen ta hänsyn till såväl kostnad som nytta i samband med arbetet med rangordning av elledningar. I en sådan bedömning ställs storleken på den effekt som normalt behövs för att förse respektive elledning med el i relation till hur stor den samlade samhällsnyttan är på elledningen.

Kommunernas färdiga underlag

Kommunernas uppfattning av kvaliteten på det underlag man slutligen lämnat till länsstyrelsen är mycket positiv - 84 procent av de som svarat på webbenkäten anser att kommunens underlag i ”stor” eller ”mycket stor” utsträckning innefattar den samhällsviktiga verksamheten inom det geografiska området. Denna bild har också bekräftats under intervjuerna. De brister som framhålls i underlagen är framförallt hänförliga till elanvändare av nationell eller internationell betydelse samt vissa elanvändare inom privat verksamhet. Endast ett fåtal kommuner anser att prioriteringen inte blev fullständigt genomförd. Som skäl till detta anges att tiden inte räckt till, att material inte inkommit i önskad omfattning från andra aktörer samt att det funnits svårigheter i att hitta kompletta uppgifter, framförallt EAN-koder, för samtliga elanvändare.

Förankring av arbetet inom kommunen

Energimyndigheten hade rekommenderat att beslutet om vilka typer av verksamheter som skulle prioriteras (d.v.s. arbetet i steg 3) skulle förankras hos kommunledningen. Webbenkäten visar att över hälften av kommunerna förankrade arbetet i kommunledningen. Tio procent uppger att arbetet förankrats i kommunfullmäktige. Övriga har uppgett att förankring skett hos chefstjänstemän inom kommunen. Av utvärderingen framgår emellertid inte exakt vad som förankrats. Det finns emellertid enstaka fall där kommuner tagit formella beslut på hela listan med enskilda elanvändare, samt där kommuner låtit de rangordnade elledningarna utgöra föremål för formella beslut.

Kommunernas arbete med informationssäkerhet och sekretess

Hela 72 procent av webbenkätens respondenter anser att arbetet med informationssäkerhet och sekretess har fungerat bra eller mycket bra. Enbart sju procent anser att detta har fungerat dåligt eller mycket dåligt. Det kan således konstateras att arbetet med informationssäkerhet och sekretess förlöpt väl för det

stora flertalet kommuner. Intervjuerna visar dock att kommunerna har hanterat materialet på olika sätt, såväl vad gäller sekretessbedömningar som hur materialet har förvarats och sedermera skickats.

Resursåtgång för arbetet

Omfattningen på arbetet med Styrel har varierat stort, de flesta kommuner har lagt ner någonstans mellan 20 och 50 persondagar. Stockholms stad skiljer sig markant från övriga kommuner och bedömer i att man har lagt ner två och ett halvt personår totalt på Styrel-arbetet, vilket även inkluderar allt arbete genomförts i stadens 45 förvaltningar och bolag. Detta kan jämföras med Göteborgs stad som använde en centraliserad metod genom vilken verksamheterna identifierades och prioriterades utifrån SNI-index. Göteborgs stads arbete bedömdes uppgå till totalt ett halvt personår, men omfattade inte en identifiering av objekt inom samtliga prioritetsskisser. Ur webenkäten framgår att för 60 procent av kommunerna har den nedlagda tiden överstigit vad dessa initialt hade planerat men för drygt en fjärdedel har den nedlagda tiden överensstämmt med planeringen. Se vidare i bilaga 4 för en övergripande resurs/kostnadsberäkning av arbetet under 2011.

Det finns dock inga tydliga samband mellan nedlagd tid och kommunstorlek eller antal elnätsföretag inom kommunen. Ett svagt samband kan skönjas mellan storlek på projektgrupp och nedlagd tid. Arbetet har fördelat sig på framförallt identifiering av samhällsviktig verksamhet, inklusive prioritering (24 procent av den totalt nedlagda tiden), identifiering av EAN-koder (25 procent), listningen av elanvändare i mallarna (17 procent) samt projektledning och samordning (13 procent).

Värdet med Styrel

Kommunerna ser flera positiva effekter av Styrel-arbetet. Hälften av kommunerna anser att man i stor eller mycket stor utsträckning kommer att ha nytta av det genomförda Styrel-arbetet i andra krisberedskapssammanhang. Endast en tiondel av de svarande anser att man i liten eller mycket liten utsträckning kommer ha nytta av arbetet. I intervjuerna har flera kommunrepresentanter lyft fram exempel på hur arbetet med Styrel tillvaratas i andra sammanhang. Framträdande är att Styrel-arbetet har utgjort ett startskott för kommunernas arbete med kontinuitetsshantering för samhällsviktig verksamhet.

På enkätfrågan om vilken nytta samverkan i Styrels planeringsprocess har gett kommunerna uppger 62 procent att den har varit till ganska stor, stor eller mycket stor nytta. 31 procent anser att nyttan har varit måttlig. Några kommuner har i intervjuerna lyft fram att planeringsprocessen har varit bra i avseendet att länsstyrelsens roll har stärkts och att detta kan bidra till att länsstyrelsen i större utsträckning tar sin samordnande roll i exempelvis arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser eller annat relaterat till krisberedskapen i landet.

Uppdatering av underlaget

Enligt Styrel-förordningen ska Energimyndigheten initiera en landsomfattande planeringsprocess vart fjärde år. Drygt en tredjedel av kommunerna anser att det

är tillräckligt att underlaget uppdateras i samband därmed. En knapp fjärdedel anser att uppdatering bör ske vartannat år medan en fjärdedel anser att det bör ske en gång om året. Enighet råder emellertid kring att det är viktigt att materialet uppdateras löpande om någon omvälvande förändring av samhällsviktig verksamhet sker i kommunen. Denna möjlighet finns också i Styrel-förordningen. Enstaka kommuner lyfter fram att man avser att uppdatera Styrel-underlaget varje år, i samband med arbetet med risk- och sårbarhetsanalys. Stick i stäv med detta framhåller ett antal kommuner att uppdateringen av materialet inte bör kollidera med arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser. Detta med hänvisning till arbetsbelastningen. SKL påtalar vikten av att överväga hur Styrel planeringsmässigt förhåller sig till övriga processer inom krisberedskapen. SKL anser att Styrels planeringsprocess bör ligga året innan redovisningen av risk- och sårbarhetsanalysen, för att kunna utgöra ett bra underlag för denna. Vilket år som är lämpligt är enligt SKL avhängigt av hur övriga kommunala åtaganden inom krisberedskapen framöver fördelas över mandatperioden.

Avseende kommunernas möjligheter att hålla listan med samhällsviktiga elanvändare uppdaterad mellan planeringsomgångarna anser en stor majoritet av kommunerna att den är god eller till viss del god, endast tolv procent anser att man inte har möjlighet att hålla listan uppdaterad. Flera lösningar och förslag har framkommit kring hur uppdateringar kan göras på ett smidigt sätt.

4.3.6 Steg 6 Länsstyrelsen sammanställer och lämnar efter samverkan ett länsövergripande beslutsunderlag till Svenska Kraftnät och elnätsföretagen

I detta steg analyserade och sammanställde länsstyrelsen underlagen från kommunerna och resultaten av sitt eget arbete på regional nivå till ett länsövergripande beslutsunderlag. En analys gjordes utifrån ett helhetsperspektiv, bl.a. med hänsyn till kommunöverskridande nät, planering i andra län samt regionala förhållanden m.m. Länsstyrelsen överlämnade underlaget till respektive elnätsföretag och till SvK.

Länsstyrelserna har i intervjuerna lyft fram arbetet med att sammanställa kommunernas underlag som utmanade. Detta har sin främsta grund i att kommunernas underlag inte är harmoniserade; prioriteringsklasserna har tolkats olika av kommunerna och man har gjort skilda bedömningar av likartade verksamheter. Länsstyrelserna har därför sett det som problematiskt att sammanfoga ett underlag som är ”rättvist” ur inblandade kommuners perspektiv utan att samtidigt göra genomgripande förändringar av kommunernas prioriteringar. Inför nästa planeringsomgång bör utredas behovet av tydligare central inriktning för att utjämna eventuella olämpliga skillnader i detta hänseende.

Sammanfattningsvis framför länsstyrelserna flera positiva effekter av Styrel.

Först och främst har kunskapen om den samhällsviktiga verksamheten förbättrats och man har fått ökade insikter om verksamheterna i kommunerna och i länet.

En annan mycket uppskattad effekt har varit en förbättrad samverkan med nya eller existerande kontakter och nätverk. Vidare anser länsstyrelserna att arbetet med att prioritera samhällsviktig verksamhet varit mycket välkommet och vissa framhåller att man troligtvis kommer att börja prioritera även inom andra områden. Styrel anses således vara ett startskott för att ge större utrymme för kontinuitetshandling inom länsstyrelsernas krisberedskapsarbete. Styrel förväntas även få betydelse för länsstyrelsernas arbete med frågor såsom stadsplanering, klimatanpassning samt riskindustrier.

De två största utmaningarna med prioriteringsarbetet är att ensa den gjorda prioriteringen mellan kommunerna och att hantera beroendekedjor, d v s klargöra hur långt man ska gå i analysen av dessa. Andra utmaningar som nämnts i intervjuerna är att det hade behövts mer information om vad som avses med prioritetssklass 5, att hantera underlag från centrala myndigheter ur sekretesspunkt samt att vikta prioriterade objekt av helt skilda karaktärer mot varandra. Vidare har länsstyrelserna identifierat problem med att samla in EAN-koder (främst p.g.a. bristande material från centrala myndigheter och i viss mån elnätsföretag), en för snäv tidsplan för arbetet, svårigheter att hantera sekretess, internt kunskapsbyggande (mycket kopplat till teknik), samt sammanställningen av underlagen.

De förbättringsmöjligheter som man ser kan göras inför nya planeringsomgångar är i hög grad kopplade till ovan nämnda utmaningar:

- klarare inriktning och struktur för arbetet, hellre direktiv än ”goda exempel”
- bättre nationell samordning (förslagsvis en myndighet, t.ex. Energi-myndigheten, som tydlig nationell samordnare),
- tydligare riktlinjer kring prioriteringsarbetet (se t.ex. över poängsättning och antalet prioritetssklasser),
- bättre underlag från centrala myndigheter, samt
- enklare mallar.

Hur arbetet förs vidare

De flesta länsstyrelser anser att det är rimligt att Styrels planeringsprocess genomförs vart fjärde år. Samtidigt har understrukits att uppdateringar kommer att behövas däremellan. Ett mindre antal länsstyrelser gör bedömningen att fyra år mellan planeringsomgångarna är för lång tid och att detta skulle riskera att leda till att kunskap förloras samt att planeringsunderlagen blir obsoleta.

Många länsstyrelser har ansökt om 2:4-medel från MSB för att under 2012 fördjupa sitt arbete rörande komplettering av material, uppföljning/utvärdering, samverkan och information. I sammanhanget har framförts att det saknas en strategi för hur uppdatering av planeringsunderlaget praktiskt ska gå till och att de inväntar direktiv från Energimyndigheten rörande detta. Ett antal länsstyrelser överväger dessutom att genomföra övningar/simuleringar om fränkoppling och en länsstyrelse ämnar klarlägga hur planeringsunderlaget kan åskådliggöras genom visualiseringsverktyg.

Majoriteten av länsstyrelserna kommer att arrangera återkopplings- och eller utvärderingsseminarier för sina aktörer i länen och ett antal har beslutat att hålla återkommande avstämningsmöten.

4.3.7 Steg 7 Elnätsföretagen genomför detaljplanering och meddelar länsstyrelsen och Svenska Kraftnät när den är klar

Vid tiden för denna rapportens skrivning utarbetar elnätsföretagen konkreta frånkopplingsplaner samt gör övriga förberedelser som krävs för att frånkoppling ska kunna genomföras. När arbetet är genomfört meddelar elnätsföretagen detta till berörda länsstyrelser och SvK.

4.3.8 Steg 8 Svenska Kraftnät beslutar om effektivering av frånkoppling vid elbrist med beslutsunderlaget som utgångspunkt

I händelse av en framtida elbrist kan SvK beordra elnätsföretagen att genomföra MFK med beslutsunderlaget som utgångspunkt. Det vilar således ett ansvar på SvK att tillse att frånkopplingsplaner och orderkedjor anpassas och utvecklas för att en eventuell frånkoppling i så stor utsträckning som möjligt ska kunna ske i enlighet med beslutsunderlaget.

I detta sammanhang bör även understrykas att det vid tidpunkten för rapportens författande inte har genomförts någon konsekvensanalys av en frånkoppling utifrån beslutsunderlaget. Varken Energimyndigheten eller MSB har någon klar bild över hur mycket effekt som kan kopplas bort utan att prioriterade elanvändare drabbas. Starka skäl talar för att en sådan analys bör genomföras innan nästa planeringsomgång. Därigenom skulle klarläggas vilka konsekvenser en frånkoppling får för samhällsviktig verksamhet.

4.4 Sammanfattande slutsatser

Genom de studier som gjordes åren 2004 - 2007 och förberedelserna under 2008-2010 skapades förutsättningar för vad som kom att bli ett mycket omfattande men också uppskattat och framgångsrikt arbete under 2011. Den planeringsprocess som helt utvecklats efter de nya organisatoriska och andra principer som gäller för civil beredskap har visat sig fungera väl.

Tack vare ett starkt och underifrån kommande engagemang, byggt nästan uteslutande på frivillig basis, har ett arbete för att stärka svensk krisberedskap på ett unikt och tidigare oprövat sätt kunnat planeras, genom- och slutföras.

Det omfattande stöd som drivande myndigheter, främst Energimyndigheten, MSB samt SvK, har givit alla deltagande aktörer inför och under 2011 skapades förutsättningar för att kanalisera detta lokala, regionala och nationella engagemang till en i allt väsentligt framgångsrikt genomförd planering.

Det är särskilt intressant att notera att Styrel runt om i landet har genererat ett stort intresse för och en ökad kompetens att säkerställa funktionen hos samhällsviktig verksamhet vid kriser. Styrel-planeringen har varit resurskrävande, men samtidigt

givit en mängd olika spin-off-effekter. Bland dessa kan t.ex. nämnas den samverkan mellan kommuner, länsstyrelser och elnätsföretag som etablerats.

Den har höjt den ömsesidiga kunskapen om elförsörjning och elanvändning samt förmågan att agera vid kriser. Dessa resultat kommer att vara av värde inte bara vid störningar i elförsörjningen utan också vid stadsplanering, etc. Arbetet med att skapa en enhetlig och på lokal nivå användbar definition av samhällsviktig verksamhet samt analys och prioritering av sådan verksamhet har tagit ett stort steg framåt. Det har dessutom förankrats i alla län och kommuner (med några få undantag) på ett sätt som inte gjorts tidigare. Arbetet med samhällsviktig verksamhet har vidare lett till en ökad förmåga hos länsstyrelser och kommuner att samordna strategier och verksamheter.

Arbetet har också påvisat vissa svagheter, t.ex. svårigheterna för centrala myndigheter att definiera sitt ansvarsområde inom krisberedskap. Men nya idéer har också kommit fram. T.ex. har såväl lokala, regionala som nationella aktörer pekat på behovet av en motsvarighet till Styrel inom telesektorn, då telekommunikationer likt el har kommit att bli ett kritiskt beroende för driften av de flesta samhällsviktiga verksamheter.

Totalt har Styrels planeringsprocess kostat omkring 62 MSEK under 2011 enligt beräkningarna i bilaga 4. Detta ska jämföras med beräkningarna, efter genomförda kommun- och länsförsök, i rapporten 2009. I denna uppskattades kostnaden för den första nationella planeringsomgången till 55,5 MSEK.

Såväl kostnader och process som resultat kan förbättras inför och vid framtida planeringsomgångar, men som framgår av genomförd utvärdering är i princip samtliga aktörer nöjda med arbetet, det sätt som det har förberetts på och, viktigast, med resultatet.

5 Styrel och den svenska krisberedskapen

Utvecklingen av Styrel påbörjades i början av 2000-talet när den civila beredskapen för krig omvandlades till krisberedskap för fredstida extraordinära händelser. Nya strukturer och principer infördes, bl.a. det geografiska områdesansvaret, underifrånperspektivet och privat-offentlig samverkan. Vidare började metoder för kontinuitetshandling att uppmärksammas och myndigheter, kommuner och landsting ålades att göra regelbundna risk- och sårbarhetsanalyser.

Nedan beskrivs lite närmare hur Styrel baseras på och harmonierar med krisberedskapens strukturer, principer och ansvarsförhållanden. Vidare analyseras hur arbetet har fungerat och dras några slutsatser för det fortsatta arbetet.

5.1 Styrel bygger på krisberedskapens grundläggande principer och ansvar

5.1.1 Ansvars- närhets- och likhetsprinciperna

Den viktigaste principen för krisberedskapen är enligt regeringen *ansvarsprincipen*¹⁹. Den innebär att den som ansvarar för en verksamhet under normala förhållanden också gör det under en krissituation och ska vidta åtgärder för att kunna hantera en sådan. Redan i den gamla modellen för MFK hade de stora regionnätstföretagen ett tydligt ansvar för planering och genomförande av frånkoppling. I Styrels modell där frånkoppling ska ske på lokal nivå har, enligt ansvarsprincipen, alla elnätstföretag detta ansvar.

Utöver ansvarsprincipen är också *närhetsprincipen* och *likhetsprincipen* viktiga inom krisberedskapen. Dessa innebär att en kris ska hanteras där den inträffar och av dem som är närmast berörda samt att en verksamhet så långt det är möjligt ska vara densamma under en kris som under normala förhållanden. Styrel harmonierar även med dessa principer, bl.a. genom att huvuddelen av planeringsarbetet inför en MFK-situation nu görs av kommunala beredskapssamordnare och att frånkopplingen nu ska ske på lokalnätstnivå där det är lokalnätstföretagens driftorganisationer som hanterar frånkopplingarna.

5.1.2 Underifrånperspektiv

Styrel bygger tydligt på underifrånperspektivet. Det innebär att perspektivet på hot och risker ska anläggas underifrån och att planeringen och förmågan på lokal nivå utgör grunden för beredskapen. Denna planering och förmåga ska kunna

---

¹⁹ Regeringen betonar att den grundläggande strukturen för samhällets krisberedskap bör baseras på ansvarsprincipen och det geografiska områdesansvaret (Prop. Stärkt krisberedskap – för säkerhets skull (2007/08:92)).

kompletteras med åtgärder på regional och central nivå. Planeringen baseras därför på användarnas behov av samhällsviktiga verksamheter och det är samhällets normala verksamhet som är utgångspunkt för hur olika verksamheter ska prioriteras. Förmågan på lokal nivå utgör grunden för beredskapen och denna ska vid behov kunna kompletteras med åtgärder på regional och central nivå.

5.1.3 Geografiskt områdesansvar

Dagens struktur för krishantering bygger på sektorsansvar och geografiskt områdesansvar som syftar till att säkerställa samordningen²⁰. Det geografiska områdesansvaret innebär att det inom ett geografiskt område finns ett organ för inriktning, prioritering och samordning av åtgärder inför, under och efter en kris. Regeringen, med sina centrala myndigheter, ansvarar för detta på nationell nivå och länsstyrelsen samt kommunen på regional respektive lokal nivå. Ansvaret innebär också att ta initiativ till den samordning som krävs. Det geografiska områdesansvaret ska vidare vara ett stöd för det sektorsansvar som, mer eller mindre tydligt, ligger på centrala myndigheter.

Kommunerna

Kommunerna genomför ett grundläggande arbete inom Styrel genom att de identifierar och prioriterar samhällsviktiga verksamheter på lokal nivå. Detta sker mot bakgrund av att de genom sitt geografiska områdesansvar har att verka för en samordning av statens, landstingets, företags och organisationers förberedelser för hanteringen av en extraordinär händelse inom kommunens geografiska område. De ska verka för att olika aktörer i kommunen samverkar och uppnår samordning i planerings- och förberedelsearbetet. Kommunerna har också ett tydligt reglerat ansvar att genomföra risk- och sårbarhetsanalyser vilket innebär att de behöver kunna identifiera och prioritera samhällsviktig verksamhet på lokal nivå.

Landstingskommunerna har, genom lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, också ett särskilt ansvar inom krisberedskapen. Det är dock avgränsat till att landstingen åläggs att minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer. Vidare ska de genomföra risk- och sårbarhetsanalyser, ha en plan för hantering av extraordinära händelser och en krisledningsnämnd, m m. Detta innebär att de har goda förutsättningar att lämna underlag till och samverka med kommuner och länsstyrelser i Styrel-arbetet. Under utredningsarbetet 2004 - 2007 analyserades noga om landstingen skulle ha någon mer formell och aktivare roll. Slutsatsen då var att eftersom landstinget inte har något geografiskt områdesansvar ska de inte åläggas att delta i samverkansprocessen. Däremot ska de ges möjligheter att medverka genom att lämna synpunkter (underlag) och informeras om resultaten. Utvärderingen visar att landstingen gärna kunde ha haft en allmänt mer aktiv och tydlig roll i planeringsarbetet vilket bör beaktas i det framtida planeringsarbetet.

---

²⁰ Regeringens proposition 2005/06:133, Samverkan vid kris – för ett säkrare samhälle, s. 50.

Länsstyrelserna

Länsstyrelsernas har en central roll i Styrel-arbetet, vilket framgår inte minst av *förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare*, genom att samverka med centrala myndigheter och andra viktigare aktörer, inrikta och samordna planeringen i kommunerna och lämna ett beslutsunderlag till elnätsföretagen och Svenska Kraftnät. Denna roll bygger på hur deras geografiska områdesansvar definieras i krisberedskapsförordningen och förordning med instruktion för länsstyrelserna. Enligt dessa ska länsstyrelsen, vad gäller krisberedskap, bl.a. vara sammanhållande mellan lokala aktörer, som kommuner, landsting och näringsliv, och den nationella nivån, samt verka för nödvändig samverkan inom länet och med närliggande län. Länsstyrelsen ska också, enligt sin instruktion, verka för att nationella mål får genomslag i länet och ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv samordna olika samhällsintressen.

Mot bakgrund av dessa uppgifter torde länsstyrelserna ha en sådan kunskap att de kan avgöra vilka elanvändare som ska prioriteras ur ett regionalt perspektiv och kan därmed säkerställa att alla elanvändare i regionen behandlas likvärdigt. Dessutom kan respektive länsstyrelse göra en enhetlig bedömning av elnät som sträcker sig över flera kommuner och kan även samordna sina bedömningar och beslut med näraliggande län.

Regeringen

Regeringen tar sitt områdesansvar genom att föreslå lagstiftning, utfärda förordningar och reglera statliga myndigheters verksamhet. För att kunna förverkliga Styrel har regeringen dels givit Energimyndigheten uppdrag att utveckla systemet, dels reglerat verksamheten genom förslag till lagändringar, förordningar och uppdrag till andra myndigheter som MSB och Svenska Kraftnät.

Regeringen anger tydligt²¹ att det är regeringen som har områdesansvar på nationell nivå, men också att verksamheten hos myndigheter under regeringen är en del av regeringens sätt att ta detta geografiska områdesansvar. Myndigheterna ska därför verka för inriktning, prioritering och samordning av åtgärder och ta ett "sektorsansvar" för beredskapen inom sitt ansvarsområde. De samverkansområden som finns inom krisberedskapen är ett av instrumenten för att skapa den samordning som krävs på nationell nivå.

5.1.4 Sektorsansvar / ansvarsområde / verksamhetsområde

Som nämnts ovan har centrala myndigheter ett ansvar inom ramen för regeringens områdesansvar, men också ansvar för sitt ansvars-/verksamhetsområde - ofta kallat "sektorsansvar". Någon ensad användning av dessa olika begrepp eller entydig definition av sektorsansvar finns dock inte. När begreppet sektorsansvar ursprungligen introducerades på miljöområdet på 1980-talet var avsikten att myndigheterna även skulle verka utanför det egna kärnområdet för att påverka marknadens aktörer i en viss riktning.

---

²¹ Proposition 2005/06:133 Samverkan vid kris - för ett säkrare samhälle.

De myndigheter som har ett särskilt ansvar enligt § 11 i krisberedskapsförordningen ska bl.a. analysera om det finns sårbarheter eller hot och risker inom myndighetens "ansvarsområde" som synnerligen allvarligt kan försämra förmågan till verksamhet inom området i syfte att vidta åtgärder för att minska sårbarheten i samhället. Dessa myndigheter ska särskilt samverka med länsstyrelserna som områdesansvariga organ och med övriga statliga myndigheter, kommuner, landsting, sammanslutningar och näringsidkare som är berörda.

Enligt MSB (på www.krisinformation.se) innebär "sektorsansvar" att alla myndigheter och organisationer inom ett verksamhetsområde har ansvar inom sitt område vid en kris. Men det finns också behov av att samordna de olika sektorernas arbete inom varje geografiskt område, detta utifrån det geografiska områdesansvaret.

Införandet av geografiskt områdesansvar och underifrånperspektiv i krisberedskapen under 2000-talet innebar en tyngdpunktsförskjutning från centrala myndigheter till kommuner och länsstyrelser. Men i Styrels planeringsprocess är också "ovanifrånperspektivet" nödvändigt för att möjliggöra en nationell helhetssyn på olika variabler, klara ut nationella och internationella beroenden och identifiera balans- och fördelningsproblem. Vidare behövs ett "sektorstänkande" för att i vissa fall kunna identifiera olika lokala och regionala objekt av stor betydelse för en "sektor", liksom objekt av nationell och internationell betydelse då kommuner och länsstyrelser inte kan förväntas ha full kunskap om dessa objekts betydelse.

5.2 Privat-offentlig samverkan

Genom den starka betoningen av ansvarsprincipen kräver krisberedskapsarbetet omfattande samverkan och samordning. Det är bl.a. av detta skäl som det geografiska områdesansvaret införts. Men eftersom mycket av den samhällsviktiga verksamheten ägs och drivs av näringslivet krävs privat-offentlig samverkan. Inom Styrel-arbetet behövs bl.a. en omfattande samverkan mellan kommuner och elnätsföretag. Men då en allt större del av samhällsviktig verksamhet, som exempelvis el- och annan energiförsörjning, elektronisk kommunikation, transporter, vård, omsorg och skola, drivs av privata aktörer krävs också en privat-offentlig samverkan med dessa. Styrel har inneburit att förutsättningarna för en långsiktig och strukturerad samverkan mellan offentliga och privata aktörer på många områden har stärkts.

5.3 Kontinuitetshantering

Utifrån förståelsen om att "det finns ett oändligt antal risker, men ett ändligt antal konsekvenser" har kontinuitetshantering vuxit fram som en metod för att säkra olika verksamheters leveransförmåga. Metoden syftar till att skapa en robusthet som innebär att företag och organisationer bättre kan klara förluster av delar av eller hela sin operationella förmåga, detta oavsett vad som orsakar krisen. Detta sätt att tänka skiljer sig från konventionell risk- och sårbarhetsanalys, där man

identifierar vilka störningar som kan uppstå i samhället vid en viss risk, t.ex. ett elavbrott.

För många kom Styrel-arbetet att introducera metoden för kontinuitetshandling – detta genom att kommuner och länsstyrelser inledningsvis fick identifiera vilka verksamheter, kritiska processer etc. som absolut måste fungera, och i viss mån också i vilken omfattning. Detta harmonierar väl med MSB:s utveckling av kontinuitetsplanering som metod inom beredskapsarbetet bl.a. genom den Nationella strategi för skydd av samhällsviktig verksamhet och även med regeringens uppdrag till centrala myndigheter att klarlägga vilka verksamheter som är samhällsviktiga och att ta fram grundläggande säkerhetsnivåer för dessa oavsett hot.

5.4 Analys och slutsatser

Energimyndigheten har, som tidigare framgått, ett tydligt användarperspektiv i allt sitt arbete med krisberedskap. Bl.a. av den anledningen arbetar myndigheten därför med att inom området ”trygg energiförsörjning” utveckla metoder m.m. baserade på:

- Underifrånperspektivet,
- Det geografiska områdesansvaret och dess struktur,
- Privat-offentlig samverkan (POS), samt
- Kontinuitetshandling.

När Energimyndigheten 2004 fick uppdraget att utveckla ett system för prioritering av elanvändare vid elbrist hade myndigheten redan börjat stimulera lokal verksamhet enligt dessa principer genom s.k. UPOS-projekt (utveckling av privat-offentlig samverkan för elförsörjningens säkerhet och beredskap). Såväl kommuner som andra samhällsviktiga verksamheter och elnätsföretag som deltog i UPOS ansåg att arbetet på lokal nivå kunde utvecklas på ett bra sätt inom ramen för dessa principer. Som en följd av utredningen om Styrel 2007 såg Energi-myndigheten därför att man inom ramen för det geografiska samhällsansvaret, med ”underifrånperspektivet” som grund och med kontinuitetshandling och privat-offentlig samverkan som metod, kunde identifiera och prioritera samhällsviktig verksamhet som inte borde kopplas från vid en elbrist.

Styrel är den första nationellt övergripande planeringsprocess som baseras på och genomförs enligt dessa nya principer och strukturer och som omfattar alla samhällsnivåer (central, regional, lokal) samt såväl privata som offentliga aktörer. De försök som genomfördes 2008 - 2009 och Styrel-planeringen 2011 har bekräftat att användningen av principerna och strukturerna för krisberedskapen varit framgångsrik och fungerat väl. Arbetet har också drivit fram en metodutveckling inom dessa områden och bidrar till utvecklingen av den nationella strategin för samhällsviktig verksamhet och det konkreta arbetet med att säkerställa sådana verksamheters funktion vid extraordinära händelser. Vidare har arbetet tydliggjort oklarheter, t.ex. var gränserna för de centrala

myndigheternas ansvarsområden går, och konkret klargjort innebörden i vissa begrepp, t.ex. geografiskt områdesansvar, även om allt arbete inte är klart.

6 Framtida utveckling av Styrel

6.1 Bakgrund

Föreliggande utvärdering av utvecklingsprojektet Styrel ger möjligheter att ta tillvara omfattande erfarenheter av Styrels planeringsarbete och skapa långsiktiga förutsättningar för att institutionalisera arbetet på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. De preliminära utvecklingsplaner för åren 2012-2015 som Energimyndigheten tagit fram utgör en grund som kan kompletteras med nedanstående slutsatser.

När Energimyndigheten ska överväga hur Styrel ska utvecklas är det viktigt att ha i åtanke att utvärderingen baseras på ett mycket omfattande arbete hos olika aktörer över hela landet. Utan tvingande lagstiftning, etc. genererades drygt 8000 persondagars arbete på kommunnivå med att identifiera och prioritera samhällsviktig verksamhet på detaljnivå. Ett arbete som tidigare endast till liten del var gjort. Detta arbete kompletterades av omfattande insatser av landsting, länsstyrelser, elnätsföretag och även vissa centrala myndigheter.

Vidare bör man ha i åtanke att grunden för att genomföra arbetet 2011 skapades genom att främst Energimyndigheten och MSB (KBM) samt några kommuner och län under perioden 2004-2011 investerade mycket omfattande tid och resurser för att utveckla Styrel. Många frågeställningar och problem som kommit fram i utvärderingen har därför analyserats tidigare. Det finns därför skäl att i en del fall gå tillbaka till dokumentation från tidigare arbete för att få bakgrunder till vissa ställningstaganden, m.m.

6.2 Utmaningar

Att göra transitionen från ett ”utvecklingsprojekt” till en genomarbetad och kontinuerlig, välfungerande och självförbättrande ”rutin” kräver en sammanhållen modell för att säkerställa intresse, engagemang och resultat i en inte tidsbegränsad framtid.

Resultaten av planeringsarbetet 2011 finns nu utspridda på alla landets kommuner och länsstyrelser och håller för närvarande på att läggas in i elnätsföretagens planering för MFK i en eventuell framtida elbristsituation. Underlaget innefattar mycket men inte all samhällsviktig verksamhet. Dessutom är underlaget inte helt homogent på grund av olika tolkningar av vad som är samhällsviktig verksamhet i t.ex. en enskild kommun eller inom en central myndighets ”ansvarsområde”. Inte heller har ambitionen vad gäller detaljeringsgrad och beroendeanalys varit samordnad. Vidare åldras underlaget för var dag som går.

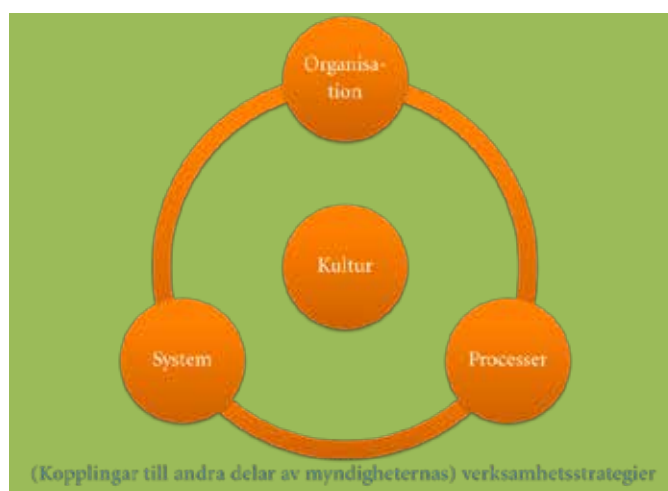
En annan komplikation är att de tre viktigaste myndigheterna inom utvecklingsprojektet (Energimyndigheten, SvK och MSB) ännu inte har utvecklat tydliga och samstämmiga målsättningar rörande vem, vad, hur och när det

framtagna beslutsunderlaget ska kompletteras, underhållas eller revideras. Inte heller finns alla grunder för det praktiska genomförandet av MFK, t.ex. föreskrifter och system för beordring, ännu på plats.

Incitamenten för fortsatt deltagande av berörda aktörer i planeringsprocessen har bara delvis klargjorts under det genomförda utvecklingsprojektet. Några av de viktigaste aktörerna, kommunerna samt centrala myndigheter, har endast i ringa omfattning fått starkare drivkrafter.

6.3 Utvecklingsområden

För att institutionalisera Styrel-arbetet så att det blir en kontinuerlig, välfungerande och självförbättrande rutin behövs utveckling av processer, organisation, system och kultur. Nedan redovisas slutsatser från föreliggande utvärdering för vart och ett av dessa områden.

Figur 2 Utvecklingsmodell framtida Styrel.

6.3.1 Process

Samordning av RSA-arbete med Styrel-planering

Risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) är numera en etablerad och viktig metod inom krisberedskapen. Den stöds av såväl lagstiftning som föreskrifter, utbildningar, handböcker, m.m. från MSB. Kopplingen till Styrel-arbetet är tydlig och det kan övervägas att genomföra ett utvecklingsarbete i syfte att anpassa RSA-arbetet på kommunnivå metodmässigt till att inbegripa hela eller delar av Styrel-planeringen. Ett sådant arbete bör genomföras av MSB tillsammans med Energimyndigheten under 2012-2013.

Därutöver bör det göras utvärdering och eventuell översyn av genomförd prioritering av samhällsviktig verksamhet (antal, verksamhet, skillnad inom och mellan län och kommuner). En sådan översyn är också nödvändigt för att kunna få en likartad syn på vad som är samhällsviktig verksamhet i hela landet och hur den ska prioriteras. Vidare bör det i detta arbete också göras en översyn av

prioritetsklass 5 och undantagen för synnerligen känsliga elanvändare liksom en utveckling av hur prioritetsklass 8 ska hanteras och/eller utvecklas.

Arbetet har kopplingar till MSB:s arbete med implementeringen av en nationell strategi för skydd av samhällsviktig verksamhet till 2020, och kan också bidra till utveckling av kontinuitetshantering inom krisberedskapsarbetet.

Föreskriftsarbete

Energimyndigheten har regeringens bemyndigande att ge ut föreskrifter om planeringsmetod, prioritetsklasser och begrepp, hur dokument ska utformas samt hur beslutsunderlaget ska sammanställas. Arbetet med detta bör komma igång redan 2012 i syfte att utveckla och förändra metoder och processen för Styrelseplaneringen i god tid före nästa planeringsomgång. Arbetet behöver koordineras med SvK:s pågående föreskriftsarbete och med MSB. Energimyndigheten bör även inledningsvis stödja och följa upp den process för komplettering och revidering av befintliga planeringsunderlag som redan 2012 påbörjas i många län.

Vidare behöver Energimyndigheten säkerställa att alla berörda myndigheter ges möjlighet att lämna underlag till arbetet. En central fråga är här vem som beslutar vilka myndigheter som ska vara med. Tentativt kan detta lösas genom att myndigheterna gör en självskattning och därefter, var och en, själv bestämmer.

Förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare bör också ses över mot bakgrund av resultaten av föreliggande utvärdering, såväl vad gäller planeringsprocess som prioritetsklasser. T.ex. är det uppenbart att förordningens text om prioritetsklass 0 inte är lämplig och bör ändras. I anslutning till Energimyndighetens framtagning av föreskrifter m.m. behöver också Handboken och annat stödjande material justeras.

Övningar

Flera län kommer de närmaste åren att genomföra övningar där MFK sker enligt Styrels beslutsunderlag. Syftet är bl.a. att testa system och beordringskedjor och att skapa kunskap om effekterna av MFK enligt Styrelse. Övningarna är också ett sätt att hålla intresset och kompetensen för Styrelse uppe hos berörda aktörer.

Energimyndigheten i samverkan med SvK och MSB bör stödja, följa upp och på lämpligt sätt också utvärdera resultaten från övningarna.

Verksamhetsplanering hos viktiga aktörer

Alla aktörer som deltog i Styrels planeringsarbete 2011 hade inte avsatt resurser i sin verksamhetsplanering på ett adekvat sätt. För att säkerställa att detta görs för löpande kompletteringar och nästa planeringsomgång bör Energimyndigheten, i samverkan med främst MSB och SvK, utveckla former och innehåll för att informera om behoven och stödja aktörernas verksamhetsplanering.

Planeringsåterkoppling till alla aktörer

Alla som deltar i ett komplicerat planeringsarbete har behov av någon form av återkoppling av hur deras arbete och underlag hanterats i den fortsatta processen.

I nuvarande Handbok för Styrel finns detta beskrivet, men har endast delvis genomförts i praktiken. Energimyndigheten bör därför redan 2012 analysera vilka behov av återkoppling som finns och hur dessa ska tillgodoses.

Konkret stöd till arbetet under nästa planeringsomgång

Under 2011 lämnades ett omfattande stöd till kommuner, län och elnätsföretag bl.a. genom Styrels Nätverk, möjligheter att ringa centrala experter och skriftliga frågor via mejl. Detta behov bedöms kvarstå vid nästa planeringsomgång och Energimyndigheten bör därför tidigt utveckla konkreta stödmöjligheter i syfte att aktivt hjälpa alla olika aktörer, små och stora, i andra planeringsomgången. En av flera tänkbara möjligheter är att ställa ”mobila Styrel-verkstäder” till förfogande i form av experter som åker ut till län/kommuner/elnätsföretag och handfast stödjer planeringen. Detta ägde i viss mån rum även under planeringsomgången 2011.

Hur utnyttjas ny teknik i Styrel?

Det pågår en stark teknikutveckling inom elnäten. ”Smarta nät” är ett myndighetsövergripande prioriterat område som bör kunna leda till förenklingar i såväl planeringsarbete som genomförande av MFK. SvK och Energimyndigheten bör följa utvecklingen, även ifrån ett Styrel-perspektiv.

6.3.2 Organisation

Nätverk för Styrel-kunniga upprätthålls och utökas

Energimyndigheten har, efter önskemål från flera länsstyrelser, skapat ett forum för erfarenhetsåterföring i Styrel-frågor för länsstyrelserna. Detta forum bör upprätthållas och utvecklas för att hålla ihop och utöka gruppen av Styrel-kunniga, stämna av framtida utvecklingsarbete och förbättra förutsättningarna för en bra nästa planeringsomgång. Innehållet i forumets arbete kan och bör vidareutvecklas till att omfatta hela området ”trygg energiförsörjning”.

Styrel-handboken uppdateras

I början av 2012 kommer Energimyndigheten att revidera nuvarande handbok till en ”slutversion”. Resultaten behöver också föras över till den webbaserade utbildningen och andra verktyg. Det bör dock uppmärksammas att denna ”slutversion” av handbok kan komma att behöva ändras till nästa planeringsomgång. Inte bara på grund av att detaljer i processer, mm kan komma att ändras, utan också utifrån det faktum att kunskapen om Styrel kommer att vara en annan 2015 än vad den var inför arbetet 2011.

Utbildning

De länsvisa utbildningar som genomfördes 2010 var mycket uppskattade och välbesökta. Energimyndigheten bör planera för och genomföra utbildningar 2014 och 2015. Format och omfattning (utöver Handbok och webbaserad utbildning) behöver övervägas och budgeteras redan 2012.

Klarlägga centrala myndigheters ansvar och dess innebörd

Centrala myndigheters underlag var inte konsistent, bl.a. i den meningen att de tolkar sitt ansvarsområde ("sektorsansvar") inom civil beredskap olika. För att få likvärdiga bedömningar av samhällsviktig verksamhet behöver centrala myndigheters ansvar och dess innebörd klarläggas bättre än idag. Detta arbete bör påbörjas inom kort (2012), ledas av MSB och genomföras, vad avser Styrel, i samverkan med Energimyndigheten. I detta arbete bör utvecklingen av samverkansområdena och deras generella roll att främja en helhetssyn i planeringen för krisberedskap beaktas bl.a. vad gäller inriktning och samordning av arbetet med att prioritera samhällsviktig verksamhet.

Arbetet bör eventuellt inledas med att resultaten från föreliggande utvärdering och MSB:s uppföljning av Styrel presenteras för och diskuteras med Närings- och Försvarsdepartementen.

6.3.3 System

Förbättra och förenkla Excellmallarna

Oavsett utvecklingen av ett eventuellt sammanhängande stödsystem (se nedan) för planeringsprocessen måste nuvarande Excel-mallar förbättras och förenklas – ett kompletterande "stödsystem" som skulle kunna utnyttjas av t.ex. mindre kommuner. Hanteringen av mallarna bör på lämpligt sätt inkluderas i bl.a. handboken och webbutbildningen.

Webbutbildning uppdateras

Webbutbildningen har inte använts i större omfattning, men föreliggande utvärdering visar att aktörerna vill ha den kvar och att den utvecklas. Inledningsvis bör Energimyndigheten säkerställa att en uppdaterad "slutversion" av nuvarande utbildning tas fram. Denna kan sedan ligga till grund för en kommande revidering.

Utvecklingen av visualiseringsverktyg följs/stöds

Det pågår på olika håll i landet en utveckling av verktyg för att förenkla och effektivisera arbetet med skydd av kritisk infrastruktur och annan samhällsviktig verksamhet, bl.a. hos en del länsstyrelser under 2012-2013. Energimyndigheten bör följa denna utveckling i syfte att utvärdera den för att skapa alternativ till Excel-mallarna eller eventuellt integrera de nya verktygen i ett stödsystem för Styrels planeringsprocess. Energimyndighetens insats kan inledningsvis begränsas till att ingå i eventuella referensgrupper men Energimyndigheten kan också ha en högre ambition med koppling till MSB:s nationella strategi för skydd av samhällsviktig verksamhet, elnätsföretagens systemutveckling, etc. I det sistnämnda kan ligga att följa och eventuellt samverka med SvK om utvecklingen av system för beordringskedja samt fränkoppling hos elnätsföretagen.

Utveckla stödsystem för planeringsprocessen

Styrels nuvarande planeringsprocess stöds i stor utsträckning med traditionella åtgärder som "katederutbildning", handbok, broschyrer, nyhetsbrev och enkla

Excel-mallar. Energimyndigheten bör överväga att utveckla ett integrerat stödsystem baserat på modern teknik, lätt tillgängligt för alla på ett ställe och som förenklar och effektiviserar planeringsarbete och revideringar, en "portal". Om ett sådant mer sammanhängande stödsystem ska kunna användas 2015 behöver utvecklingsarbetet komma igång snarast möjligt. Det bör inledas med en analys av behov och möjligheter, bl.a. baserad på föreliggande utvärdering.

6.3.4 Kultur

Informationsinsatser (allmänt)

För att bibehålla och utveckla den särskilda kultur av samverkan, mm som Styrel skapat är det viktigt att "hålla grytan kokande" genom regelbundna informationsinsatser av olika slag under 2012-2014. I dessa kan också andra delar av arbetet med krisberedskap, som har kopplingar till Styrel, tas upp. T.ex. kan vikten av arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser, som grund för framtida Styrel-planering tas upp. Vidare kan informationsinsatserna även ta upp frågor om elavbrott, reservkraft och ö-drift. Nyhetsbrevet bör därför fortsätta att ges ut, lämpligen kvartalsvis. Information kan lämnas till media, allmänheten, privata samhällsviktiga verksamheter, m.fl. vid lämpliga tillfällen, förslagsvis genom en uppdaterad informationsbroschyr tidigt under 2012. Vidare bör Energimyndigheten och MSB årsredovisningar beskriva utvecklingen av Styrel under 2011 samt kommande år.

Informationsinsatser är också viktiga för att minska nyckelpersonberoendet vid framförallt länsstyrelserna, men även hos kommuner och elnätsföretag. Genom regelbunden information kan nya handläggare ges kunskaper och hållas uppdaterade, så att de inte står helt utan kompetens när nästa planeringsomgång ska påbörjas.

Förtroendekultur

Alla aktörer i Styrels planeringsprocess har inte kunskaper om arbetet med krisberedskap hos övriga aktörer. I Styrel-arbetet behöver de samarbeta direkt eller indirekt och kunskap om varandras uppgifter, mål och metoder är viktiga för att kunna samverka på ett bra sätt. MSB (eventuellt i samarbete med Energimyndigheten) bör överväga att under 2013-2014 genomföra någon form av seminarier, eller motsvarande för att öka kunskaperna och bygga förtroende mellan aktörerna. Ett första sådant steg kan man anse det summerande och framåtblickande seminarium som genomförs 1 februari 2012 kring Styrel, vara.

SKL engagemang

SKL är viktig för kommunernas syn på och engagemang i arbetet med krisberedskap. Energimyndigheten bör 2012-2014 samverka med SKL för att få till stånd ett gemensamt budskap och målsättning för Styrel-arbetet i kommunerna. Inledningsvis bör Energimyndigheten tidigt 2012 redovisa utvärderingen av Styrel för SKL ledning. Avtalsituationen mellan staten och

SKL vad gäller kommunernas roll i krisberedskapen behöver följas så att eventuella förändringar säkerställer behoven för Styrel-planeringen.

Bilagor

Bilaga 1 – Genomförda intervjuer

Central myndigheter

Finansinspektionen	Lars-Göran Emanuelsson
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	Annika Appelqvist
Post- och telestyrelsen	Ulf Hellström
Rikspolisstyrelsen	Danny Bernhardsson och Kristin Granlund
Strålsäkerhetsmyndigheten	Simon Karlsson
Svenska Kraftnät	Göran Bredvad-Jensen
Trafikverket	Ulf Wennberg
Transportstyrelsen	Emelie Eriksson Thörnell
Tullverket	Åke Samuelsson

Länsstyrelser

Länsstyrelsen i Blekinge	Claes Wiberg
Länsstyrelsen i Dalarna	Karin Bogland
Länsstyrelsen i Gävleborg	Åke Lindahl
Länsstyrelsen Gotlands län	Eija Suhonen
Länsstyrelsen i Halland	Ulla-Britt Petersson
Länsstyrelsen i Jämtlands län	Karl-Arne Karlsson
Länsstyrelsen i Jönköpings län	Bernt Blank
Länsstyrelsen i Kalmar län	Sara Delborn
Länsstyrelsen i Kronoberg	Lars-Peder Johansson
Länsstyrelsen i Norrbottens län	Staffan Åsen och Hanna Ågren
Länsstyrelsen i Skåne	Tanja Stähle
Länsstyrelsen i Södermanland	Lena Mathiasson
Länsstyrelsen i Stockholms län	Johan Beckman och Per Lindenor
Länsstyrelsen Uppsala län	Karin von Sydow
Länsstyrelsen i Värmlands län	Jan Axelsson
Länsstyrelsen i Västerbotten	Christer Pappmehl
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	Torbjörn Westman
Länsstyrelsen i Västmanland	Ingela Regnell
Länsstyrelsen i Västra Götalands län	Leif Larsson
Länsstyrelsen i Örebro län	Stefan Triumf och Maria Nordkvist
Länsstyrelsen Östergötland	Jenny Knuthammar

Kommuner

Boden kommun	Tommy Lindvall och Håkan Engström
Borlänge kommun	Thorsten Bladlund
Göteborg stad	Karin Eriksson-Kurkiewicz
Helsingborgs kommun	Erika Karls
Härnösands Kommun	Tommy Nilsson
Ludvika kommun	Börje Karlsson
Luleå kommun	Urban Rönnbäck
Malmö stad	Jan-Peter Stål
Stockholms stad	Brita Mohlin

Landsting

Landstinget i Dalarna	Britt Knutas
Region Skåne	Eva Leth
Stockholms läns landsting	Hendry Andersson
Västra Götalandsregionen	Valter Lindström

Elnätsföretag

E.ON	Mikael Håkansson
Fortum	Jan-Olof Olsson
Göteborg Energi	Sigvard Sjöbom
Sundsvall Elnät	Anders Söderberg
Tibro Energi	Tord Toverland
Vattenfall	Rolf Svensson

Övriga aktörer

Sveriges kommuner och landsting	Markus Planmo
---------------------------------	---------------

Bilaga 2 – Prioritetsklasserna²²

1. Elanvändare som redan på kort sikt (timmar) har stor betydelse för liv och hälsa.
2. Elanvändare som redan på kort sikt (timmar) har stor betydelse för samhällets funktionalitet.
3. Elanvändare som på längre sikt (dagar) har stor betydelse för liv och hälsa.
4. Elanvändare som på längre sikt (dagar) har stor betydelse för samhällets funktionalitet.
5. Elanvändare som representerar stora ekonomiska värden.
6. Elanvändare som har stor betydelse för miljön.
7. Elanvändare som har stor betydelse för sociala och kulturella värden.
8. Övriga elanvändare.

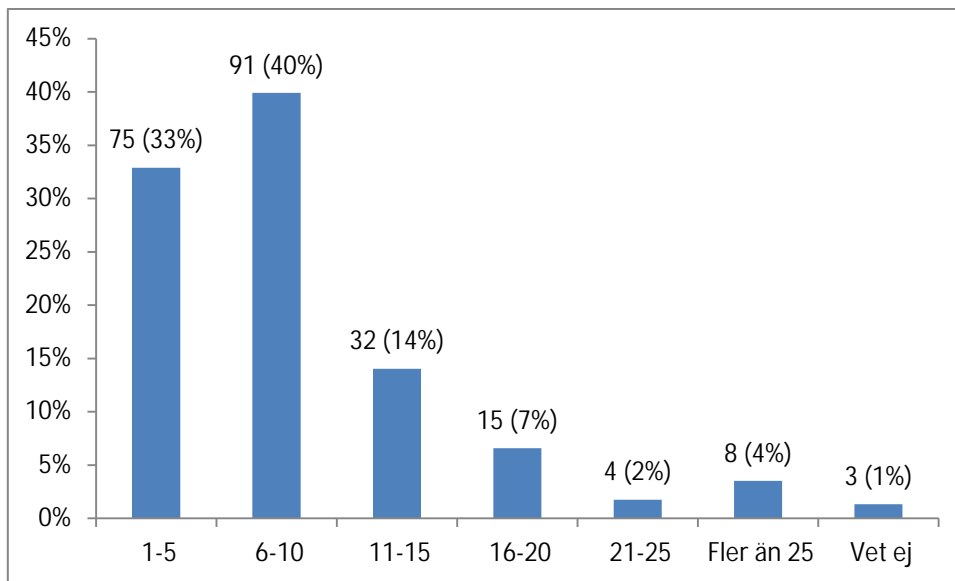
²² Enligt 5§ förordning (2011:931) om planering för prioritering av samhällsviktiga elanvändare.

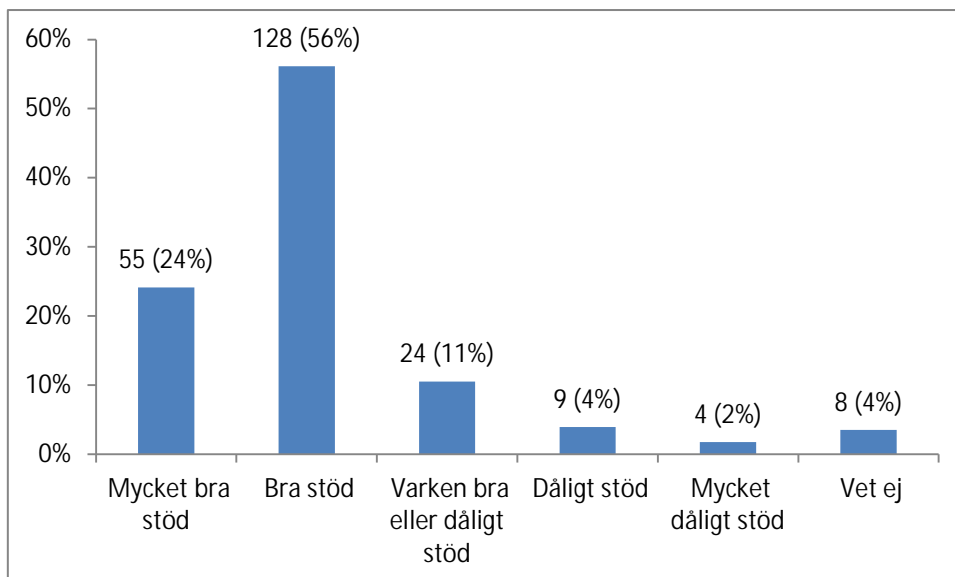
Bilaga 3 – Resultat från webbenkäten

Nedan illustreras i diagramform (diagram 4-13) de mest centrala resultaten från webbenkäten, vilken distribuerades till samtliga av landets kommuner. Totalt har 228 kommunrepresentanter, från 185 av landets 290 kommuner, svarat. Resultaten från webbenkäten illustreras mer utförligt i MSB:s Övergripande uppföljning av Styrels planeringsprocess²³.

Diagram 4: Hur många personer uppskattar du sammanlagt har deltagit i olika former i Styrel-arbetet i din kommun?

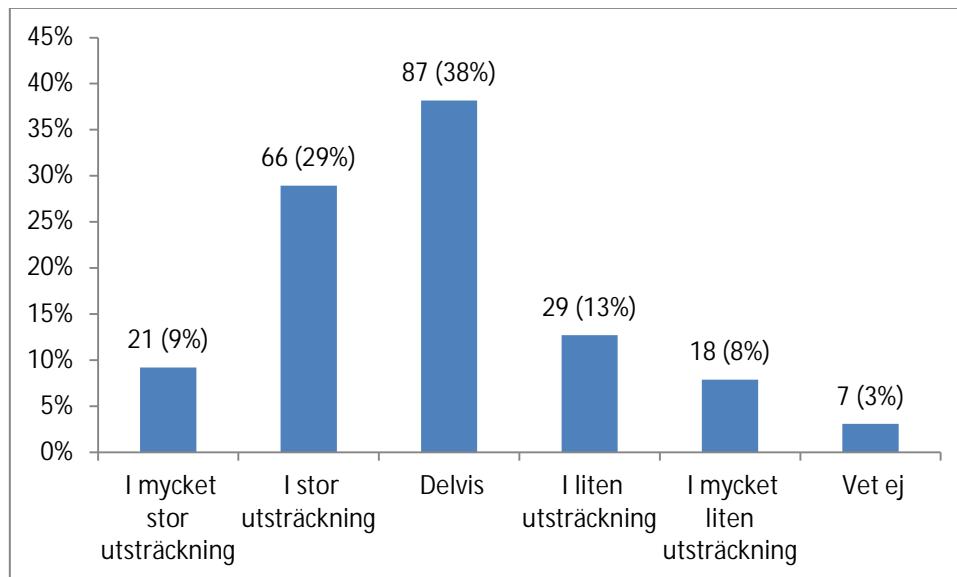

Diagram 5: Vilket stöd anser du att de framtagna prioritetssklasserna gav arbetet med Styrel?

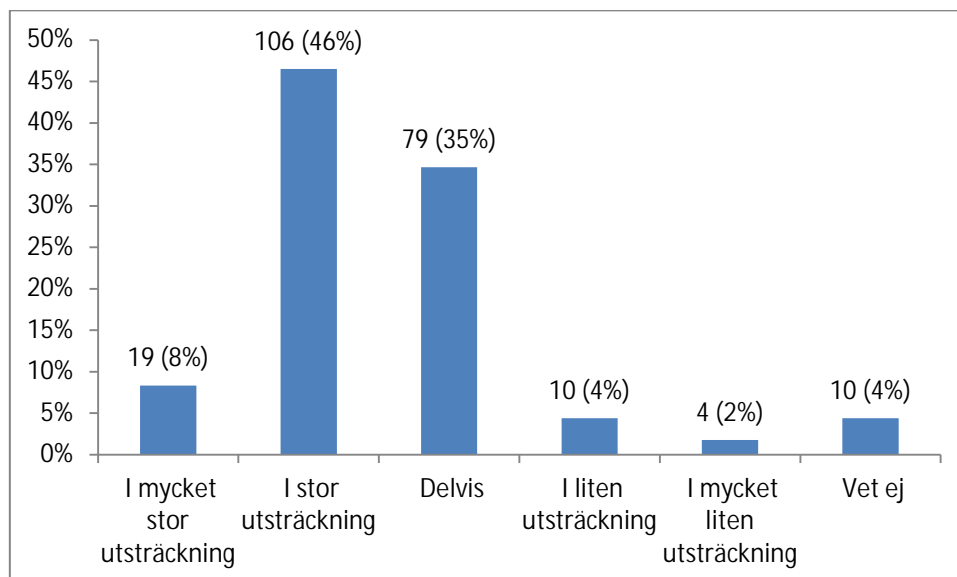

²³ Sammanställd av FOI på uppdrag av MSB (FOI MEMO 3762)

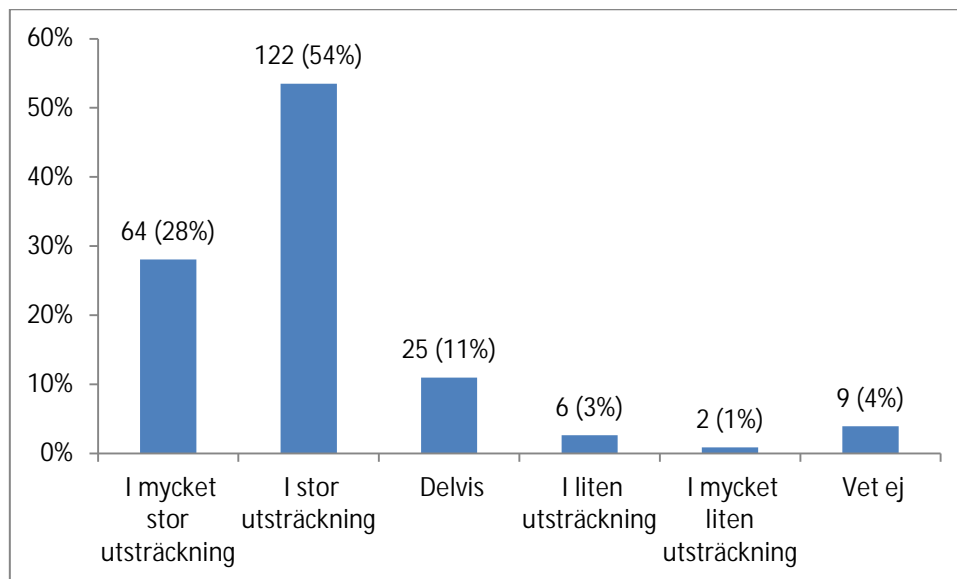
Diagram 6: I vilken utsträckning användes existerande analyser (t.ex. risk- och sårbarhetsanalyser) för genomförandet av Styrel-arbetet i kommun?

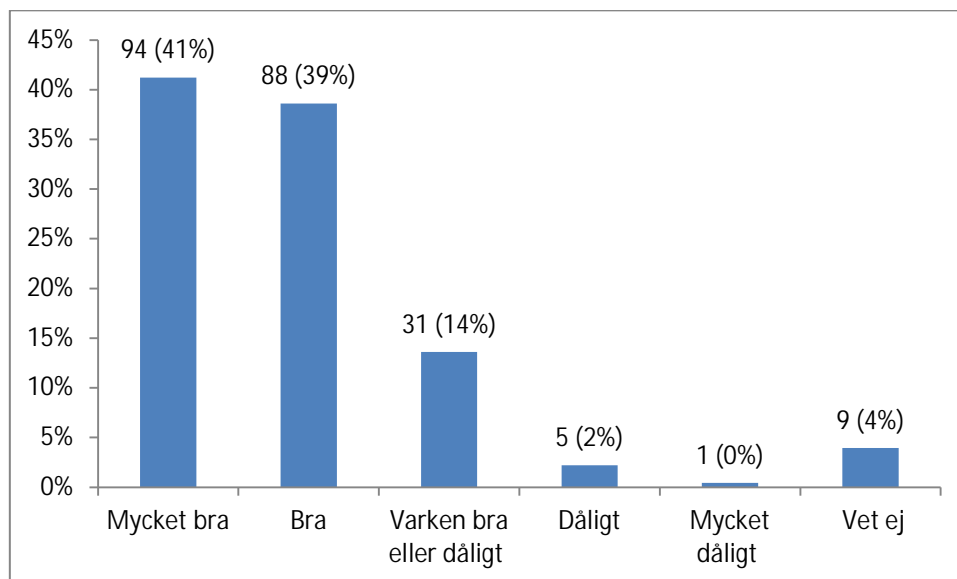
Diagram 7: I vilken utsträckning bedömer du att ni i kommunen kommer att ha nytta av det genomförda Styrel-arbetet i andra krisberedskapssammanhang?

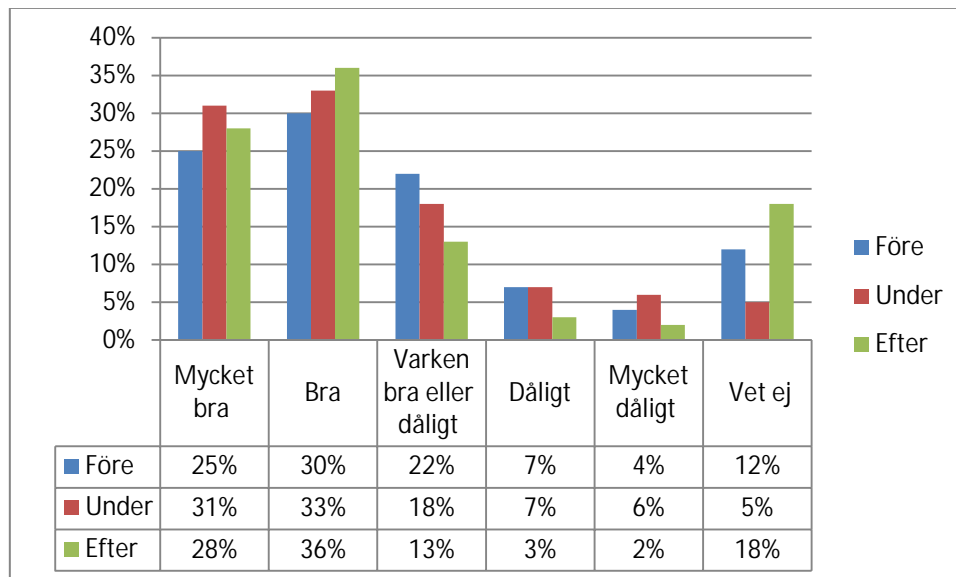
Diagram 8: I vilken utsträckning anser du att kommunen tagit fram ett underlag som innefattar den samhällsviktiga verksamheten inom kommunens geografiska område?

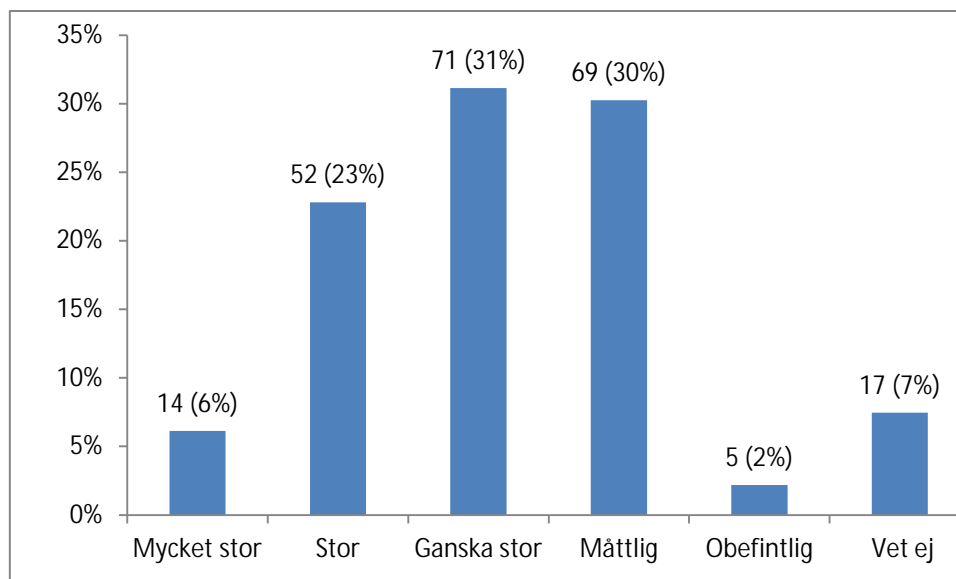
Diagram 9: Hur anser du att länsstyrelsen fungerat i sin roll som samordningsansvarig i länet?

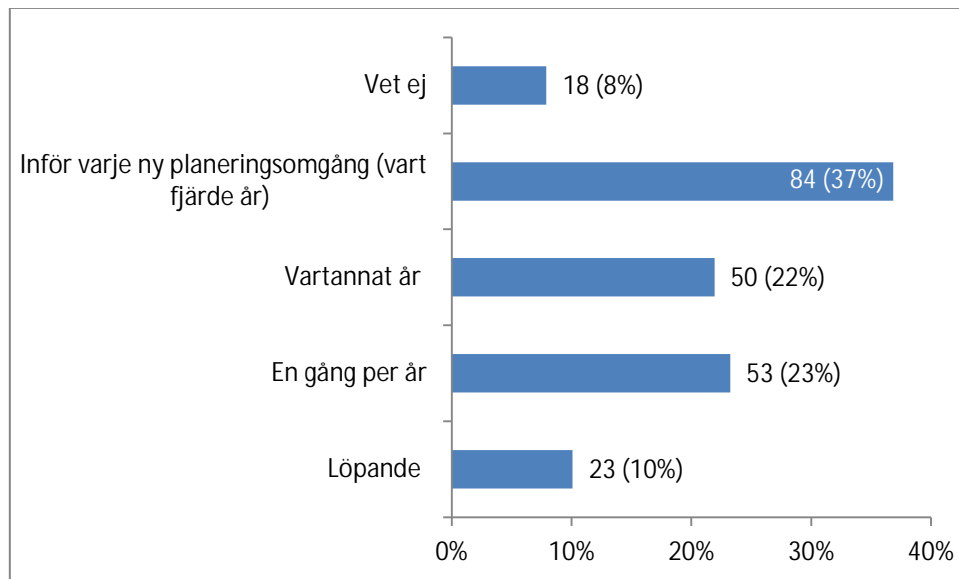
Diagram 10: På en övergripande nivå, hur anser du att samverkan mellan kommunen och elnätsföretaget/en fungerat?

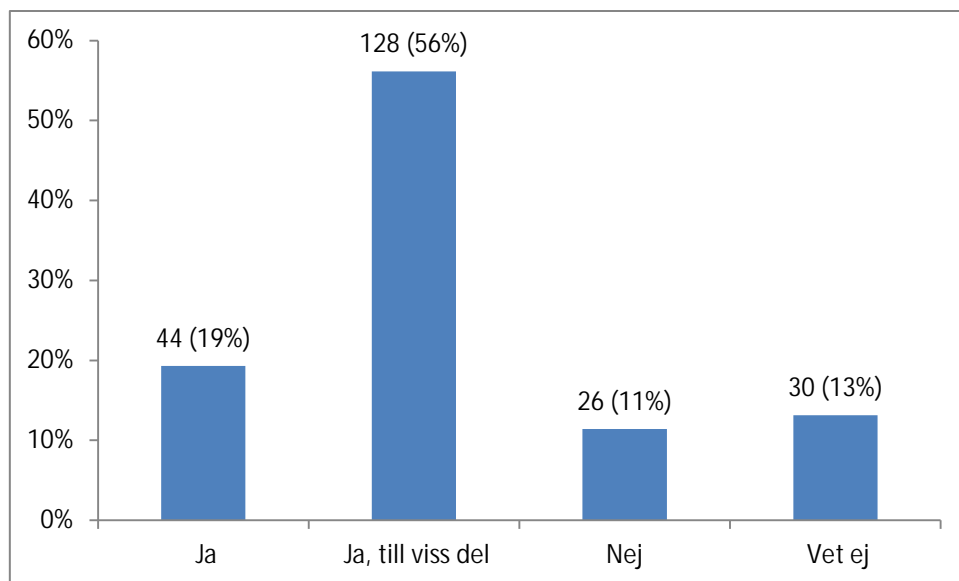
Diagram 11: Vilken nytta bedömer du att den samverkan som etablerades genom Styrel-arbetet gett?

Diagram 12: Med vilken frekvens bedömer du att kommunens planeringsunderlag/material bör uppdateras?

Diagram 13: Anser du att kommunen har möjlighet att hålla listan med samhällsviktiga objekt uppdaterade mellan planeringsomgångarna?

Bilaga 4 – Kostnadsberäkning för arbetet under 2011

Nedan följer en beräkning av vad Styrels planeringsprocess år 2011 har kostat olika aktörer. Kostnaden för en persondag har beräknats till 5 000 kr.²⁴

Totalt har Styrels planeringsprocess kostat omkring 62 MSEK under 2011 enligt nedanstående beräkningar. Detta ska jämföras med beräkningarna, efter genomförda kommun- och länsförsök, i rapporten 2009. I denna uppskattades kostnaden för den första nationella planeringsomgången till 55,5 MSEK.

Denna skillnad på knappt 12 % bedöms främst bero på en underskattning i kostnaderna för arbetet på kommunalnivå som framgår av redovisningen nedan.

Kommuner

Webbenkäten visar att antalet nedlagda persondagar skiljer sig väsentligt mellan Sveriges kommuner. Medianen för antal nedlagda persondagar på Styrel är 25 persondagar.

En rimlig uppskattning av den totala tiden som nedlagt bland landets kommuner är att medianen får representera nästan samtliga kommuner (287 kommuner) förutom storstadskommunerna vars persondagar kan betraktas särskilt (Stockholm 910 persondagar, Göteborg 118 persondagar, Malmö 100 persondagar²⁵). Detta leder till slutsatsen att den totala tiden som nedlagts uppskattas till 8 303 persondagar ($287 * 25 + 910 + 118 + 100$).

Kommunernas arbete har således kostat totalt 41,5 MSEK ($8\,303 * 5\,000$) under 2011. Enligt *Slutrapport från Energimyndighetens Styrel-projekt åren 2008-2009* bedömdes kostnaden till 35 MSEK. Skillnaden bedöms främst bero på en underskattning av arbetet inom storstadskommunerna, enbart för t ex Stockholm uppgick kostnaden till 4,6 MSEK under 2011.

Länsstyrelser

Länsstyrelserna har totalt lagt ned 1 465 persondagar på Styrel. Siffran bygger på en summering av det antal persondagar som informanterna från respektive länsstyrelse har uppgett i intervjuerna. Detta innebär en total kostnad om 7,3 MSEK ($1\,465 * 5\,000$). Enligt *Slutrapport från Energimyndighetens Styrel-projekt åren 2008-2009* bedömdes kostnaden till 9,7 MSEK. Skillnaden bedöms främst bero på att i beräkningen från 2009 uppskattades behovet av resurser på länsstyrelserna till 1 620 persondagar, dvs knappt 11 % mer än vad som faktiskt kom att bli fallet under 2011.

---

²⁴ Siffran 5 000 kr är en totalsiffra som baseras på uppgifter från länsstyrelsen i Västra Götaland. I siffran ingår alla löne- och lönebikostnader, lokaler, administration, resor, konferenser, kompetensutveckling m.m.

²⁵ En uppskattning på grundval att informanten uppgav ”mycket tid, snarare månader än veckor”.

Centrala myndigheter

Sex stycken centrala myndigheter har svarat på frågan om hur många persondagar som lagt ned på Styrel. En av dessa är Trafikverket som utan tvekan är den aktör i denna kategori som lagt ned mest arbete på Styrel, total ca. 90 persondagar.

Övriga fem myndigheter som svarat har lagt ned 5-20 persondagar. Det finns skäl att anta att övriga centrala myndigheter som deltagit i planeringsprocessen

(14 stycken) tillsammans har lagt lika mycket tid som dessa sex tillsammans.

Detta innebär att de centrala myndigheternas nedlagda tid totalt uppskattas till 308 persondagar. Det innebär en total kostnad om 1,5 MSEK ($308 * 5\ 000$). Enligt *Slutrapport från Energimyndighetens Styrel-projekt åren 2008-2009* bedömdes kostnaden till omkring 1,3 MSEK.

Elnätsföretag

Totalt finns 164 stycken elnätsföretag i Sverige. De fyra största elnätsföretagen har tillsammans lagt 1185 persondagar på Styrel (Vattenfall beräknas ha lagt 800²⁶ persondagar, Fortum uppger att man har lagt 110 persondagar, E.ON uppger att man har lagt 275 persondagar och Göteborg Energi uppger att man har lagt 20 persondagar).

Intervjuer har gjorts med ett litet elnätsföretag som uppger att man lagt 6,5 persondagar och ett medelstort elnätsföretag som uppger att man lagt 5 persondagar. Mot bakgrund av dessa uppgifter uppskattas varje elnätsföretag i Sverige, undantaget de fyra största, ha lagt 7,5 persondagar på Styrel. Detta innebär att elnätsföretagen total uppskattas ha lagt 2 405 persondagar ($7,5 * 160 + 800 + 110 + 275 + 20$).

Den totala kostnaden för elnätsföretagens arbete uppskattas således till 12 MSEK ($2\ 405 * 5\ 000$). Enligt *Slutrapport från Energimyndighetens Styrel-projekt åren 2008-2009* bedömdes kostnaden till 10,8 MSEK.

---

²⁶ Vattenfall har i intervju inte uppgivit antalet persondagar utan istället en personalkostnad om 4 miljoner SEK. Föreliggande kostnadsuppskattning utgår från att en persondag kostar 5 000 kr, således beräknas Vattenfall ha lagt 800 persondagar ($4\ 000\ 000 / 5\ 000 = 800$).

Bilaga 5 – Läs mer om Styrel

Ytterligare information och material om Styrel finns på Energimyndighetens hemsida (www.energimyndigheten.se/styrel):

- Handbok för Styrel 2011
- Faktablad om Styrel
- Slutrapport från Energimyndighetens Styrelsförsök åren 2008-2009. Innehåller ett förslag till hur Styrels planeringsprocess ska se ut vid det planerade införandet i hela landet januari 2011: Styrel Slutrapport 2009
- Energimyndighetens Styrel-utredning från åren 2004-2007. Innehåller ett initialt förslag till Styrels planeringsprocess: Prioritering av elanvändare vid elbrist (ER 2007:38)
- Förstudie av tekniska, juridiska och organisatoriska hinder och möjligheter för styrning av el till prioriterade användare: Förstudie av Styrning av el till prioriterade användare vid bristsituationer (ER 31:2004)

Vårt mål - en smartare energianvändning

Energimyndigheten är en statlig myndighet som arbetar för ett tryggt, miljövänligt och effektivt energisystem. Genom internationellt samarbete och engagemang kan vi bidra till att nå klimatmålen.

Myndigheten finansierar forskning och utveckling av ny energiteknik. Vi går aktivt in med stöd till affärsidéer och innovationer som kan leda till nya företag. Vi visar också svenska hushåll och företag vägen till en smartare energianvändning.

Alla rapporter från Energimyndigheten finns tillgängliga på myndighetens webbplats www.energimyndigheten.se.

Energimyndigheten, Box 310, 631 04 Eskilstuna
Telefon 016-544 20 00, Fax 016-544 20 99
E-post registrator@energimyndigheten.se
www.energimyndigheten.se